

Ο ΜΕΝΤΩΡ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Τὰ διαφεύγοντα τοὺς πολλούς, ὑφ' ἑτέρων δ' εἰρημένα σποράδην ἢ πρὸς ἀναθήμασιν ἢ ψηφίσμασιν εὔρημένα παλαιοῖς πεπείραμαι συναγαγεῖν, οὐ τὴν ἄχρηστον ἀθροίζων ἱστορίαν, ἀλλὰ τὴν πρὸς κατανόησιν ἦθους καὶ τρόπου παραδιδούς.

Πλουτ. Νικίας 1, 5

Ο ΜΕΝΤΩΡ, Χρονογραφικὸ καὶ Ἱστοριοδικτὸ Δελτίο τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ἐκδίδεται τὸν Ἀπρίλιο, Ἰούνιο, Ὀκτώβριο καὶ Δεκέμβριο κάθε ἔτους μετὴν ἐπιμέλεια τοῦ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ

Σ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ:

Πρὸς τοὺς Ἐταίρους· Ἡ γεραρὰ Ἐταιρεία: 85-87 • Συμπλήρωση τοῦ Συμβουλίου: 87 • Δωρεές: 87 • Β. Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ, Ἀρχαιολόγοι καὶ ἀρχαιότητες: 88-99 • Β. Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ, Ἡ αὐτοβιογραφία τοῦ Εὐθυμίου Καστόρη: 100-103 • ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΚΑΣΤΟΡΧΗ, Σύντομος ἀφήγησις τῶν ἐργασιῶν μου γραφεῖσα κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1889: 104-114 • Β. Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ, Ἐργολάβοι τοῦ παρελθόντος: 115-116 • Παναγιώτης Βελισσαρίου: 117 • Μαρία Σαλλιώρα Οἰκονομάκου: 118-120 • Ἀριστείδης Πασαδαῖος: 121-122 • Πρόγραμμα μαθημάτων 2006-2007 τῆς Σχολῆς Διδασκαλίας τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης: 123-124

Ἐκδοτικὴ φροντίδα Ἠλέκτρας Ἀνδρεάδη

ISSN 1105-7181

© Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, Πανεπιστημίου 22, 106 72 Ἀθήναι
Fax 210 3644996 • τηλ. 210 3625531 • archetai@otenet.gr • www.archetai.gr

Ο ΜΕΝΤΩΡ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΕΝΑΤΟ • ΤΕΥΧΟΣ 80 • ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2006

Πρὸς τοὺς Ἑταίρους

Η ΓΕΡΑΡΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Σὲ παλιὺς λόγους καὶ δημοσιεύματα συναντᾶμε συχνὰ τὸ ἐπίθετο γεραρά, ὅταν γίνεται λόγος γιὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία. Σήμερα λίγοι, παλαιοί, ἑταῖροι τὸ γράφουν ἢ τὸ λένε. Ἡ λέξη ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ σεβάσμιος, μεγαλοπρεπῆς, ὅπως ὁ ἄντρας ποὺ εἶδε ὁ Ἀλέξανδρος στὸ ὄνειρό του (Πλουτ. Ἀλεξ. 26), ἀνὴρ πολλὸς εὖ μάλα τὴν κόμην καὶ γεραρὸς τὸ εἶδος, ὁ ὁποῖος τοῦ ὑπέδειξε ποῦ νὰ κτίσει τὴν Ἀλεξάνδρεια.

Τὸ ἐπίθετο γεραρά συνοδεύει τὴν Ἑταιρεία ἀπὸ τὸν 19ο αἰώνα. Τὸ χρησιμοποιοῦσαν ἄνθρωποι ποὺ γνώριζαν καὶ ἐκτιμοῦσαν τὸ ἔργο της καὶ δὲν τὴν συνέχεαν μὲ ἐφήμερα κοσμικὰ ἰδρύματα. Χωρὶς νὰ ἔχω συλλέξει τίς μνεῖες τοῦ ἐπιθέτου αὐτοῦ ὅταν ἀποδιδόταν στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, νομίζω ὅτι ἡ ἀρχαιότερη εἶναι τοῦ Μανουῆλ Ἰω. Γεδεῶν σὲ ἐπιστολὴ του τῆς 29 Ἰανουαρίου 1871 ποὺ ἀκολουθεῖ:

ΑΑΕ, Ἄρ. 74/1871. Ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογικὸς Σύλλογος Περία.

Τῇ ἐν Ἀθήναις σεβ. ἀρχαιολογικῇ Ἑταιρείᾳ. | Κ. Πρόεδρε! | Τὸ ὅτι ὁ σύνδεσμος καὶ ἡ διὰ τοῦ συνδέσμου κοινὴ καὶ ἐναρμόνιος ἐνέργεια τῶν ἐν τῇ κοινῇ πατρίδι ὑφισταμένων διαφορῶν Συλλόγων

καὶ ἑταιρειῶν ἐστὶν ὁ ἀπαραίτητος προκαταρκτικὸς ὄρος τῆς ὑπάρξεως, τῆς ἀναζωπυρήσεως καὶ τῆς ἐκτίσεως τοῦ καθόλου Ἑλληνισμοῦ: τοῦτο σύμπαντες μὲν ὁμολογοῦμεν, σύμπασα δ' ἡ μεγαλόφρων καὶ φιλόκαλος Ἑλληνικὴ δημοσιογραφία ἀνεκλήρουξεν ἀναγκαιοῦν αὐτῷ ἤδη μάλιστα, ὅτε, μυρίαὶς κακοῦχίαις οὗτος συζῶν, ἀντὶ τοῦ μάννα δὲ χολὴν καὶ ἀντὶ τοῦ ὕδατος ὄξος ποτιζόμενος καὶ παρ' αὐτῶν ἔτι, οἷς ἄλλοτε παρέσχεν ὑπηρεσίαν, σπεύδει ὅμως εἰς τὴν πραγματοποιίῃσιν τῆς ιδέας ἐκείνης, ἣν περ αἰέποτε μεγάλην ἐθεώρησε καὶ ἐπρέσβευσεν: ἦτοι τὸν φωτισμὸν τῶν ἀφωτίστων - τὴν ἐκπολίτισιν τῶν ἀπολιτίστων.

Τοῦτο δ' ἔχων ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ ἐνταῦθα Φιλολογικὸς Σύλλογος Πιερίας, καὶ πρότερον μὲν, ἐν τῇ ΜΘ'. αὐτοῦ συνεδριάσει, καὶ ἐπ' ἐσχάτων νῦν ἀπεφάσισε τὴν συναφὴν σχέσεων μεθ' ὄλων τῶν τοιοῦτου εἶδους, οἷον αὐτὸς σωματείων, ἐν οἷς καταριθμουμένην βλέπομεν καὶ τὴν καλὴν ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν τὴν ἐν Ἀθήναις.

Ταύτη λοιπὸν τῇ γεραρᾷ καὶ πρεσβυγενεῖ αὐτοῦ ἀδελφῇ φιλικὴν τείνων χεῖρα καὶ εὐχόμενος αὐτῇ ἐπιτυχίαν ἐν τῷ καλῷ, ἐν ᾧ ἀπεδόθη ἀγῶνι, εἰ καὶ οὐ πρῶτος, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ὕστερος ἐν τούτῳ δεῖκνυται, παρακαλεῖ ἵνα μὴ ἐκλίπη ἀπ' αὐτοῦ ἡ ταύτης ἀδελφικὴ προστασία καὶ ἀρωγῇ, ἧς ὁμολογεῖ ἄλλως τε τὴν ἀνάγκην. Ἐφ' ᾧ καὶ ἀποστέλλοντες ὑμῖν ζεῦγος ἀντιτύπων τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ κανονισμοῦ, παρακαλοῦμεν ἵν' ἀποσταλῶσιν ἡμῖν πρὸς πλουτισμὸν τῆς τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Πιερίας Βιβλιοθήκης, ἅπασαι αἱ μέχρι τοῦδε ἐκδοθεῖσαι διατριβαὶ τῆς σεβ. ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἧς εὐφρόσυνον ἀπάντησιν ἀποδεχόμενος διατελῶ.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1871, Ἰανουαρίου 29 | Προθυμότατος |

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου | Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών. | Βιβλιοφύλαξ τῆς Μ. Πατριαρχικῆς τοῦ Γ. Σχολῆς.

Ὁ Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών εἶναι τὸ 1871 μόλις 20 χρονῶν ἀλλὰ ἐνθουσιώδης, δραστήριος καὶ φιλόπατρις. Μνημονεύει στὸ γράμμα του τὴν Μεγάλῃ Ἰδέα καὶ τὴν προσδιορίζει: εἶναι ὁ φωτισμὸς τῶν ἀφωτίστων καὶ ἡ ἐκπολίτισις τῶν ἀπολιτίστων. Ἡ ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Κωλέττη, σὺς 14 Ἰανουαρίου 1844 σὴν Ἐθνοσυνέλευση, διακήρυξη τῆς Μεγάλῃς Ἰδέας ἔχει ριζώσει σὴν ψυχῇ πολλῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ νεαρὸς Μανουὴλ τὴν ἀσπάστηκε καὶ τὴν ἐφαρμόζει. Ἀπλώνει τὸ χέρι σὴν γεραρὰ καὶ πρεσβυγενῇ Ἀρχαιο-

λογική Ἑταιρεία (εἶχε βίον μόλις 34 ἐτῶν, σήμερον 170!) καὶ ζητάει τὴν ἀδελφική της προστασία καὶ ἀρωγή.

Ὁ Μανουὴλ Γεδεών δὲν διέφρασε τὴς ἐλπίδες ποὺ γεννοῦσε ὁ νεανικὸς ἐνθουσιασμός. Γεννημένος σὺς 8 Ἰουλίου 1851 σὴν Κωνσταντινούπολιν, σπούδασε σὴν Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ, ἀσχολήθηκε ἐπιστημονικὰ μὲ τὴν ἑλληνικὴ μεσαιωνικὴ ἱστορία, καὶ δημοσίευσεν πολλὰ σπουδαῖα ἔργα ποὺ ἀφοροῦν τὴν Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ κυρίως, καὶ τὴν ἱστορίᾳ της. Τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως τοῦ εἶχε ἀπονείμει τὰ ἀξιώματα τοῦ Μεγάλου Χαρτοφύλακος καὶ τοῦ Χρονογράφου. Ἦταν ἐπίσης Ὑπομνηματογράφος τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων. Τὸ 1929 ἐξελέγη Πρόεδρος μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Μέλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐγένετο τὸ 1877. Πέθανε τὸ 1943.

B.X.Π.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον κατὰ τὴ συνεδρία του τῆς 6 Ὀκτωβρίου σὲ ἀναπλήρωση τοῦ κενοῦ ἀπὸ τὴν ἀπώλεια τῆς ἀείμνηστης Μαρίας Οἰκονομάκου, ἐξελέξε ὡς μέλος του τὸν ἐταῖρον σκηνοθέτη, καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Ἀκαδημαϊκὸ κ. Σπύρον Εὐαγγελᾶτο.

ΔΩΡΕΕΣ

Προσέφεραν χρηματικὰ ποσὰ ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τῆς Ἑταιρείας, εἰς μνήμην Σταματίας Ξυλᾶ, ἡ κυρία Ματρώνα Εἰγον, ἡ κυρία Ἀναστασία Ἱερωνύμου Πίντου, ἡ κυρία Λάνα Μανδύλα καὶ ὁ κύριος Παῦλος Γαβριηλίδης.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Κανόνας απαράβατος για τὰ μέλη τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, καὶ πιστεύω πὼς ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει, ἦταν ἡ μὴ κατοχὴ ἀρχαίων. Πολλοί, ἰδιῶτες ὅμως ἐκτὸς Ὑπηρεσίας, ἔχουν στὸ σπίτι τους, χωρὶς νὰ εἶναι συλλογεῖς, κάποια μικρῆς σημασίας ἀρχαῖα, συνήθως λυχνάρια, εἰδώλια ἢ μικρὰ ἀγγεῖα, ἀπὸ κληρονομιά ἢ ἀπὸ τυχαία ἀγορά. Ἀργὰ ἢ γρήγορα ὅλα, ἢ σχεδὸν ὅλα, περιέρχονται στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία. Τὰ παλιότερα χρόνια, ἰδιαίτερα κατὰ τὸ διάστημα 1834-1899, ὁ χαλαρὸς σὲ θέματα κυριότητος καὶ κατοχῆς ἀρχαίων νόμος τῆς Ἀντιβασιλείας ἐπέτρεπε μὲ εὐκολία τὸν σχηματισμὸ μεγάλων συλλογῶν ἀρχαιοτήτων. Σημαντικὲς συλλογὲς εἶχαν γνωστότατα πρόσωπα τῆς κοινωνίας τῶν Ἀθηνῶν, ὑπουργοί, καθηγητὲς τοῦ Πανεπιστημίου, ἀνώτεροι ὑπάλληλοι, δικαστικοί. Δὲν εἶχε διαμορφωθεῖ ἀκόμη ἡ ἀντίληψη τοῦ ἠθικῶς ἀσυμβιβάστου κατοχῆς ἀρχαίων ἀπὸ κρατικὸ λειτουργό. Τὸ ἀσυμβίβαστο δημιουργεῖται ἀπὸ τὸ ὅτι ὅλα τὰ ἀρχαῖα τῶν ἰδιωτικῶν συλλογῶν, μεγάλων ἢ μικρῶν, ἦσαν καὶ εἶναι προϊόντα ἐγκλήματος, δηλαδὴ τυμβωρυχίας, κλοπῆς τοῦ δημοσίου προγονικοῦ θησαυροῦ. Ὅσοι ἀγοράζουν ἀρχαῖα γιὰ νὰ πλουτίσουν τίς συλλογὲς τους, ἀγοράζουν κλοπιμαῖα. Τὸ ὅτι ὑπάρχει ἀνοχὴ τοῦ κράτους, αὐτὸ ὀφείλεται σὲ σκοπιμότητα, ποὺ πολλὲς φορὲς ἐπιβάλλεται ἡ ἀναγνώρισή της ἀπὸ τοὺς ἀρμόδιους ὑπαλλήλους, μὲ τὴν πίεση κυβερνητικῶν ἢ πολιτειακῶν παραγόντων. Εἶναι γνωστὴ, σὲ περιορισμένο κύκλο πλέον, ἡ τυμβωρυχία ποὺ ἀσκοῦσε, κατὰ τὸ δεῦτερο μιστὸ τοῦ 20οῦ αἰ. πρόσωπο τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Ἡ Ὑπηρεσία σιωπηρῶς τὴν ἀνεχόταν ἐξ αἰτίας τῆς προστασίας ποὺ τοῦ παρεῖχε πολιτειακὸς παράγων. Ἦμουν νέος Ἐπιμελητῆς ὅταν προσπάθησα νὰ ἐφαρμόσω στὴν περίπτωσή του τὴ νομοθεσία. Τὴν ἐπόμενη κίόλας ἡμέρα, βρέθηκα κατηγορούμενος γιὰ βαρὺ παράπτωμα, ὅτι δημιούργησα προβλήματα στὴν Ὑπηρεσία. Ἦταν φυσικό, ἀφοῦ ὁ ἥρωας τῆς ὑποθέσεως εἶχε δικό του ἀρχαιολογικὸ καὶ ἀνασκαφικὸ κρατίδιο, καὶ πιθανῶς προμήθευε μὲ ἀρχαῖα τοὺς ὑψηλοὺς προστάτες του. Εὐτυχῶς ἀπὸ

χρόνια ἔχουν πάψει νὰ δημιουργοῦνται ὅμοιες καταστάσεις, ἐξακολουθοῦν ὅμως νὰ ὑπάρχουν κατάλοιπα καὶ στὶς ἡμέρες μας, σὲ χαμηλότερα πολιτειακὰ ἐπίπεδα, χωρὶς τὴ «σεμνότητα» τῶν παλαιότερων.

Κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα οἱ κάτοχοι ἀρχαίων δὲν περιορίζονταν στὸ νὰ ἔχουν στὸ σπίτι τους λίγα ἀντικείμενα καὶ νὰ αἰσθάνονται ὅτι μὲ τὴν κατοχὴ τους ἐπικοινωνοῦσαν, κάπως, μὲ τοὺς ἀρχαίους δημιουργοὺς τους. Πολλοί, ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν μεγάλες συλλογές, ἦσαν καὶ ἔμποροι ἀρχαίων, δηλαδὴ ἀρχαιοκάπηλοι. Μὲ τέτοια πρόσωπα εἶχε σχέσεις, στὰ παλιότερα χρόνια, καὶ ἡ Ἐταιρεία, γιατί ἀκόμη δὲν εἶχε διαμορφωθεῖ ἡ ὀρθὴ ἀντίληψη γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ ἀρχαίου ὡς ἐθνικοῦ κειμηλίου καὶ ὡς πηγῆς ἐπιστημονικῶν πληροφοριῶν. Σιγὰ σιγὰ ὅλοι ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὴν Ἐταιρεία. Τὰ πρόσωπα αὐτὰ μίσθωναν τυμβωρύχους γιὰ τὴν προμήθεια ἀρχαίων καὶ εἶχαν πράκτορες στὸ Ἐξωτερικό. Συστηματικὸς ἀρχαιοκάπηλος, λ.χ., ἦταν ὁ Ἴω. Παπαρρηγόπουλος, πρόξενος τῆς Ρωσίας, γιὰ τὴ δράση τοῦ ὁποίου ἔχω γράψει (*Ὁ Μέντωρ* 76, 2005, 142-149).

Προσοχὴ χρειάζεται ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ὑπηρεσίας, καὶ τῶν Πανεπιστημίων ἢ ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων, στὶς κοινωνικὲς σχέσεις ποὺ δημιουργοῦν μὲ ξένα, ἀρχαιοκαπηλικῆς συστάσεως μουσεῖα ἢ μὲ πρόσωπα ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ συλλογὴ ἀρχαίων. Ὅχι ἐκείνους ποὺ τὰ ἀγοράζουν φανερὰ ἀπὸ τὰ γύρω στὸ Μοναστηράκι καταστήματα, ἀλλὰ ὅσους δὲν μποροῦν νὰ δώσουν σαφῆ, νόμιμη καὶ εὐλογη πηγὴ προελεύσεως τῶν ἀρχαίων. Ἐκείνους γιὰ τοὺς ὁποίους ὑπάρχει διάχυτη ἢ ἐντύπωση, ὅτι ἡ συλλογὴ τους πλουτίζεται κατόπιν παραγγελίας. Ὑπάρχουν φιλόρχαιοι ποὺ συλλέγουν ὄστρακα ἢ νομίσματα. Τὰ βρίσκουν μόνοι τους σὲ ὀρισμένους χώρους. Στὴ Μυτιλήνη ὑπῆρχε στὰ χρόνια μου (1965-1969) ἓνας ἐργάτης ποὺ μετὰ ἀπὸ βροχὴ ἔψαχνε καὶ ἔβρισκε ἀρχαῖα καὶ μεσαιωνικὰ νομίσματα γύρω ἀπὸ τὸ Κάστρο, στὴν περιοχὴ Τσαμάκια. Τὰ ἔδινε πάντα στὸ μουσεῖο μὲ μικρὴ ἀμοιβή.

Κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα ἐνῶ τὸ ἠθικῶς ἀσυμβίβαστο δὲν εἶχε ἀκόμη σχηματισθεῖ, σὲ μερικοὺς ὅμως ἄρχιζε νὰ γίνεται ἀντιληπτὸ ὅτι οἱ ἀρχαιότητες δὲν ἦσαν διακοσμητικὰ ἀντικείμενα

ἀλλὰ ἐπιστημονικὴ ὕλη γιὰ μελέτη. Ἐνας ἀπὸ αὐτούς, ἴσως ὁ πρῶτος, ἦταν ὁ Στέφανος Α. Κουμανούδης, καθηγητὴς τῆς λατινικῆς φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο. Στις 11 Ἀπριλίου τοῦ 1859 προσφέρει στὸ Μουσεῖο τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ὅσα ἀρχαῖα εἶχε στὴν κατοχὴ του. Ἦταν 44 ἀρχαιότητες, λίθινα, ἀγγεῖα, χάλκινα, οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἦσαν δῶρα τρίτων. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κουμανούδη πρὸς τὸ Συμβούλιο εἶναι τοῦτη:

ΑΑΕ 406/1859 Πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας |

Κύριε Πρόεδρε, | Μαθὼν μετ' ἄκρας εὐχαριστήσεως, ὅτι ἡ ἐταιρία ἔχει ἤδη τόπον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἐν ᾧ νὰ ἀποθέτη ἀρχαιότητας, ἔρχομαι διὰ τῆς παρουσίας μου νὰ προσφέρω αὐτῇ δῶρον τὰ ἐξῆς ἀρχαῖα πράγματα·

1 ἀνάγλυφον λατρείας λίθινον, ἐφ' οὗ μορφῇ μία ἰσταμένη καὶ ἑτέρα μικρὰ ἐπὶ βάσεως καὶ χεῖρ τρίτης τινὸς μορφῆς ἀποκοπίσης. Ὁ λίθος ἐξ Ἀθηνῶν· ἐδωρήθη μοι ὑπὸ Γ. Σ. Μενάρδου.

1 εἶδωλον ἀρχαιοτρόπον, λίθινον, ἀκέφαλον, ἐκ Πάρου· ἐδωρήθη μοι ὑπὸ Κ. Μαυρογένους.

1 στήλη ἐπιτύμβιος, ἐν Πειραιεῖ ἀνασκαφεῖσα τῷ 1854, ἔχουσα ἀνάγλυφον Ἀττικὸν πρεσβύτην ἐπὶ βάρου ἐρειδόμενον καὶ κόρην ἐμβάλλουσαν αὐτῷ τὴν χεῖρα.

1 στήλη ἐπιτύμβιος ἐνεπίγραφος ἐξ Ἀθηνῶν, ἦν ἐξέδωκα ἐν τῷ Φιλοπάτριδι, 10 Ἀπριλ. 1859.

1 ἐπιγραφὴ ὀργεῶνων, δωρηθεῖσά μοι ὑπὸ Κ. Μάτσα, ἦν ἐξέδωκα ἐν τῷ Φιλοπάτρ. 2 Μαρτ. 1859.

3 ἀγγεῖα, ἀνασκαφέντα ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ παρὰ τὴν ὁδὸν Αἰόλου οἰκοπέδῳ τοῦ Ξυουργοῦ Γλίνῃ καὶ δωρηθέντά μοι ὑπὸ Γ. Σ. Μενάρδου, ὧν τὰ μὲν δύο στενόμακρα, τὸ δὲ ἔχει ἄνωθεν τὴν λαβὴν.

1 στάμνος ἐν Πειραιεῖ ἀνασκαφεῖσα καὶ δωρηθεῖσά μοι ὑπὸ Γαβριὴλ Σοφοκλέους.

1 μορφὴ Αἰγυπτιακὴ πρασινόχρωμος, ἔχουσα, ἱερογλυφικά. Εὐρέθη ἐν Ἀθήναις καὶ ἐδωρήθη μοι ὑπὸ Λεων. Ῥάνδα.

1 κάτοπτρον χαλκοῦν μὲ κόσμημα ἀνθεμίου πρὸς τὴ λαβὴν

ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν προσώπων. Εὐρέθη ἐν τάφῳ Ἀττικῷ καὶ ἐδωρήθη μοι ὑπὸ Ἀλεξ. Βενιζέλου.

1 λύχνος ιδιόσχημος ἐξ Αἰγύπτου. Ἐδωρήθη μοι ὑπὸ Ἡλ. Σταθοπούλου.

1 αἰχμὴ βέλους χαλκοῦ.

1 τεμάχιον μαρμάρου, ἐφ' οὗ μαϊάνδρος ἐρυθρῷ καὶ λευκῷ χρώματι. Εὐρέθη ἐντὸς τοῦ θεάτρου τοῦ Ἡρώδου τῷ 1849 κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀνασκαφήν.

1 λίθος μικρὸς ἐν σχήματι κόγχης εἰργασμένος, ἐν Ἀθήναις εὐρεθεῖς.

1 κέραμος μετ' ἐντύπου ἐπιγραφῆς ΑΓΡΙΠΑ, ἐν Ἀθῆν. εὐρεθεῖς, ἐδωρήθη μοι ὑπὸ Ἀντ. Γκίζη.

5 λίθινοι κόπανοι περὶ τὰς Ἀθήνας εὐρεθέντες, ὧν ὁ εἷς μέλανος λίθου.

1 τύπος λίθινος ἀνθεμίου [περὶ τὰς Ἀθήνας εὐρεθεῖς].

5 τεμάχια λεκάνης λιθίνης [περὶ τὰς Ἀθήνας] εὐρεθέντα, ὧν τὰ τέσσαρα εἶναι λαβαί, τὸ δὲ πέμπτον χυτῆρ.

3 κεράμειοι χυτῆρες, [περὶ τὰς Ἀθήνας] εὐρεθέντες.

14 φαλλοὶ κεράμειοι, [περὶ τὰς Ἀθήνας εὐρεθέντες] κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον διατηρηθέντες.

44 τὸ ὅλον κομμάτια.

Παρακαλῶν δὲ Ὑμᾶς, κύριε Πρόεδρε, νὰ δεχθῆτε τὰ προσφερόμενα ταῦτα καὶ νὰ διατάξητε τὰ δέοντα περὶ τῆς παραλαβῆς των, μένω | μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ | Στέφανος Α. Κουμανούδης. | Ἐν Ἀθήναις, τῇ 11 Ἀπριλίου 1859.

Τὸ Συμβούλιο τῆς Ἐταιρείας δέχθηκε τὰ ἀρχαῖα καὶ μὲ γράμμα εὐχαρίστησε τὸν Κουμανούδη. Ἐνα μῆνα ἀργότερα, στὶς 24 Μαΐου 1859, ὁ Κουμανούδης ἐξελέγη Γραμματεὺς τῆς Ἐταιρείας καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτὸ διατήρησε, χωρὶς διακοπὴν, ὡς τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1894. Ἄραγε αἰτία τῆς προσφορᾶς ἦταν ἡ πρόθεσή του νὰ ἀναμιχθεῖ στὰ πράγματα τῆς Ἐταιρείας καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ ἀσυμβιβάστου ποῦ θὰ δημιουργηθεῖ ἢ ἡ ἀντίληψη ὅτι ἡ μόνη θέση τῶν ἀρχαίων εἶναι στὰ μουσεῖα; Πιστεύω καὶ τὰ δύο.

Ὁ Κουμανούδης εἶχε καὶ μικρὴ νομισματικὴ συλλογὴ, τῆς ὁποίας τηροῦσε κατάλογο μὲ σχέδια τῶν παραστάσεων τῶν

νομοσμάτων. Τὴν συλλογὴ τὴν ἔκλεψαν διαρρηκτες τὸ 1863 (βλ. ΑΕ 1987, 110-111).

Διαφορετικὴ εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ Κυριακοῦ Σ. Πιττάκη Ἐφόρου καὶ Γενικοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων ἀπὸ τὸ 1836 ἕως τὸ 1863. Ὁ Πιττάκης εἶχε συγκεντρώσει στὸ σπίτι του ἀρκετὰ ἀρχαῖα τὰ ὁποῖα, μετὰ τὸν θάνατό του, οἱ κληρονόμοι του πρόσφεραν γιὰ πώληση στὸ κράτος! Τὸ Ὑπουργεῖο τὰ ἀγόρασε γιὰ 500 δραχμές.

Γιὰ τὴν ὑπόθεση αὐτὴ τῆς ἀγορᾶς τῶν ἀρχαίων ἀπὸ τὸ κράτος ὑπάρχουν στοιχεῖα στὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τὰ ὁποῖα παραθέτω κατὰ χρονολογικὴ τάξη. Στὸ τέλος παρατίθεται καὶ ὁ κατάλογος τῶν ἀρχαίων τοῦ Πιττάκη, στὸν ὁποῖο, μέσα σὲ ὀρθογώνιες ἀγκύλες, σημειώνεται ἡ δημοσίευση τῶν ἐπιγραφῶν μόνον στὸ *Corpus*. Τὰ διάφορα θραύσματα γλυπτῶν καὶ ἀρχιτεκτονικῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ταυτισθοῦν, ἐκτὸς καὶ ἂν στὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο ἀποτελοῦν ἰδιαίτερη ἐνόητα. Τίς ταυτίσεις τῶν ἐπιγραφῶν ἔκανε ὁ κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος.

(ΠΣΑΕ, 2/5/1864) Ὁ αὐτός [ὁ ταμίας Γ. Καραμάνος] ἀνέφερεν, ὅτι κατὰ παραγγελίαν τῶν κληρονόμων τοῦ μακαρίτου Πιττάκη γνωστοποιεῖ τῷ Συμβουλίῳ, ὅτι πωλοῦνται αἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀποβιώσαντος ἀρχαιότητες συνιστάμεναι ἐξ 8 κεφαλῶν, 16 ἀναγλύφων, 3 ἀγαλμάτων καὶ 46 τεμαχίων ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν, καὶ ζητοῦν οἱ κληρονόμοι νὰ ἐκτιμηθοῦν τὰ ῥηθέντα ἀρχαῖα παρὰ τοῦ Συμβουλίου. Ἀπεφασίσθη νὰ ὑπάγουν τινὲς τῶν Συμβούλων καὶ παρατηρήσαντες αὐτὰ νὰ ἀναφέρουν εἰς τὴν προσεχῆ Συνεδρίασιν.

(ΠΣΑΕ, 16/5/1864) Εἶτα ἀνέφερεν ὁ αὐτός [ὁ γραμματεὺς Στ. Α. Κουμανούδης], ὅτι ὑπῆγε μετὰ τῶν κων Α. Ῥουσοπούλου καὶ Ἰω. Παπαδάκη καὶ εἶδε τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ μακαρίτου Πιττάκη ἀρχαῖα καὶ ἐκφράζουσι γνώμην, ὅτι ἀξίζουσιν τι ὄντως αἱ ἐπιγραφαί, ὡς οὔσαι περὶ δημόσια πράγματα, καλὸν δὲ εἶναι καὶ ἄλλοι ἔτι Σύμβουλοι νὰ τὰ ἴδουν, ἵνα σχηματισθῇ οὕτω ἀσφαλέστερον γνώμη περὶ τῆς ἐν συνόλῳ ἀξίας των. Ἐδῶ ἔδωκέ τινος πληροφορίας ὁ κος Π. Εὐστρατιάδης· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἔμεινεν ἀναποφάσιστον.

(ΠΣΑΕ, 1/8/1864) Εἶτα ἀπεφασίσθη νὰ προσφέρωμεν τῷ Σπ. Κόμνῳ δρ. 600 ἀντὶ τῶν ζητουμένων 1000, διὰ τὰ τρία λίθινα ἀρχαῖά του. Διὰ δὲ τὰ τοῦ μακαρίτου Πιττάκη ἀρχαῖα νὰ γράψωμεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ὅτι εἶναι καλὸν νὰ τ' ἀγοράσῃ ἀντὶ δρ. πεντακοσίων.

(Π. Εὐστρατιάδης, Ἡμερολόγιον Ὑπηρεσίας, 3 Αὐγούστου 1864, σ. 15). Ὁ αὐτός [ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀρχ. Ἐτ.] συσταίνει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τὴν ἀγορὰν τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ μακαρίτου Πιττάκη ὑπαρχουσῶν ἀρχαιοτήτων ἀντὶ 500 δραχμῶν.

[Δεξιὰ στήλῃ] Πιττάκη ἀρχαῖα | Ὅτι δέχεται τὸ ποσὸν κατὰ τὴν πρότασιν τοῦ ἀρχαιολ. συμβουλίου. Θέλει δὲ κατάλογον λεπτομερῆ τῶν ἀρχαίων καὶ τὰς τιμὰς αὐτῶν ἵνα ἐκ τούτων ἐνεργήσῃ τὴν ἀγορὰν.

ΑΑΕ 69/1864 Ἀρ. Πρωτ. 6936 | Ἀρ. Διεκπ. 3948, 14/8/1864. Βασιλείον τῆς Ἑλλάδος. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως | Πρὸς | Τὸν Πρόεδρον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας.

Τὸ Ὑπουργεῖον ἀποδέχεται προθύμως, ἦν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 74 καὶ ἀπὸ 3 Αὐγούστου ὑμετέρου ἐγγράφου καθυπεβάρτατε εἰς αὐτὸ πρότασιν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου, ἵνα ἀγορασθῶσιν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ μακαρίτου Πιττάκη ὑπάρχοντα ἀρχαῖα καὶ καταλεχθῶσιν εἰς τὰς Δημοσίας Συλλογὰς. Παρακαλεῖ δὲ ὑμᾶς, ἵνα πέμψητε εἰς αὐτὸ λεπτομερῆ κατάλογον τῶν ἀρχαίων τούτων, καὶ τὴν τιμὴν ἐνὸς ἐκάστου, ὅπως κατὰ τὸν κατάλογον τοῦτον γένηται ἢ τε παραλαβὴ καὶ ἢ πληρωμὴ τῶν ἀρχαίων. | Ὁ Ὑπουργός | Ἀνδρέας Λόντος.

(ΠΣΑΕ, 28/8/1864) Μετὰ ταῦτα ὁ ἀντιπρόεδρος ἐπαρουσίασεν ἐγγραφον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας δι' οὗ ἐζητοῦντο πληροφορίαι περὶ τῶν ἀρχαίων τοῦ Πιττάκη μερικώτεροι. Ἀπεφασίσθη νὰ ἀποκριθῶμεν ὅπως ζητεῖ τὸ Ὑπουργεῖον, ἀφοῦ κάμουν πρότερον σημειώσεις περὶ τῶν ἀρχαίων οἱ κύριοι Π. Εὐστρατιάδης καὶ Π. Περβάνογλους, ἐπερχόμενοι ἐπιτοπίως.

(Π. Εὐστρατιάδη, Ἡμερολόγιον Ὑπηρεσίας, 2 Ὀκτωβρίου 1864, σ. 18) Ὑποβάλλεται κατάλογος τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ Πιττάκη ἀρχαιοτήτων καὶ ζητεῖται ἡ ἀγορὰ αὐτῶν ἀντὶ 500 δραχμῶν, ὡς ἐγνωμοδότησε τὸ ἀρχαιολογικὸν συμβούλιον τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας (ὄρ. τὸν κατάλογον ἐν τῇ συλλογῇ Πύργου ἐν ἧ ἑτέθησαν τὰ ἀρχαῖα)

[Δεξιὰ σήλη] Πιττάκη ἀρχαῖα | Ἐνεκρίθη ἡ ἀγορά, ἐδόθη ἀπόδειξις παραλαβῆς πρὸς ἔκδοσιν ἐντάλματος. Μετεκομίσθησαν δὲ εἰς τὸν Πύργον τῶν Ἀνέμων.

(Π. Εὐστρατιάδη, Ἡμερολογίου 1864 Παράρτημα, 5 Ὀκτωβ.) Ἐλήφθησαν ἐκ τῆς οἰκίας Πιττάκη καὶ μετεκομίσθησαν εἰς τὰς συλλογὰς (Πύργ. τῶν Ἀνέμων) τῶν ἐκεῖ ἀρχαίων, ἀγορασθέντα ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου ἀντὶ 500 δραχμῶν, κατὰ τὸν ὑποβληθέντα εἰς αὐτὸν κατάλογον. Ἀφέθη δὲ ἐν τῇ οἰκίᾳ στήλη πλατεῖα ἐντετοιχισμένη ἐν τῇ αὐλῇ ἔχουσα Ἄρτεμις Διοδώρου [IG II² 10838] κατ' ἐπίμονον αἴτησιν τῆς χήρας Πιττάκη. | ὄρ. ἀναφορὰν Γ. Ἐφ. πρ. 97, 2 Ὀκτωβρ., ἐν ἧ καὶ ὁ κατάλογος ἀρ. πρ. ὑπ. 9053 Ὀκτωβρ. 5, 1864 475/16.

Ἀφέθη πρὸς τούτοις ἐκεῖ ὁ Ἑρμῆς μετὰ τῆς κεφαλῆς, ἐν ᾧ ὁ Πιττάκης αὐτός, ὡς μοι εἶπεν, ὅταν ποτὲ ἐπεσκέφθην τὰ ἐν τῇ αὐλῇ του ἀρχαῖα μετ' αὐτοῦ, εἶχε γράψει «Χρόνου φείδου». Ὅρ. τὸν κατάλογον τὸν ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ ὑπουργείου, ἐν ᾧ ἀναφέρεται ὅτι παρ' ἐλπίδα τὸ περὶ ἱεροποιῶν ψήφισμα ΑΕ 3545 καὶ τὸ βᾶθρον τοῦ Λευκίου Αἰμιλίου ΑΕ 3540 δὲν εὐρέθησαν. Ἐν αὐτῷ προσηρτήθη ὁ πρόχειρος κατάλογος τῶν παρὰ Πιττάκη ἀγορασθ.

Ἡ ἐπιγραφὴ ΑΕ 3545 ἔχει ἱστορία τὴν ὁποία διηγεῖται ὁ Πιττάκης (ΑΕ 1859, σ. 1847 = IG II² 1199· ἡ ἐπιγραφὴ ΑΕ 3540 εἶναι ἢ IG II² 4146):

«Εὐρέθη [ἢ 3545] τὸ 1819 εἰς τὰς ἀνασκαφάς, ἃς ὁ μακαρίτης Γεώργιος Γρόπιος ἐνήργησεν εἰς τὸ χωρίον τῆς Ἀττικῆς, καλούμενον νῦν Βάρη, ἔνθα εὐρέθησαν τύποι ἐπιτύμβιοι, τὸ παρὸν ψήφισμα καὶ ἕτερον τοῦ Δήμου τῶν Αἰξωνέων, ὃ ἐδημοσίευσεν ὁ Βοϊκίχιος ὑπ' ἀριθ. 93. Τὰς ἀρχαιότητας ταύτας ἠγόρασεν ὁ πλοίαρχος Ῥότιερ καὶ μετεκόμισεν εἰς Ὀλάνδα,

πλήν τοῦ παρόντος ψηφίσματος, ὃ ἠδυνήθην νὰ σώσω ἐν τῇ ἐμῇ οἰκίᾳ. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς οἰκίας μου, ἦν οἱ Τοῦρκοι τὸ 1821 εἰς τὸν πρῶτον χρόνον τῆς ἐπαναστάσεως ἔπραξαν, τὸ ψηφισμα τοῦτο ἀπωλέσθη, οὗ πολλάκις (μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἡμῶν εἰς Ἀθήνας) ἐζήτησα τὴν ἀνεύρεσιν, ἀλλ' εἰς μάτην. Νῦν δὲ ἀνασκάψας ὄλην σχεδὸν τὴν οἰκίαν μου ἀνεῦρον εὐτυχῶς αὐτό».

Ὅμοια περιπέτεια εἶχε κεφάλι ἀπὸ ἓνα ἀνάγλυφο τοῦ Ραμνοῦντος, δημοσιευμένο στὴν πληρέστερη μορφή του στὸ βιβλίο μου *Ὁ δῆμος τοῦ Ραμνοῦντος* I 287 εἰκ. 199. Τμῆμα τοῦ ἀναγλύφου, σὲ μιὰ μορφή τοῦ ὁποίου ἀνῆκε τὸ κεφάλι, εἶχε ἀπαγάγει ὁ ἀρχιτέκτων ἀνασκαφεὺς τῆς Ἑταιρείας τῶν Dilettanti, John Peter Gandy Deering, τὸ 1813, ἀπὸ τὸν Ραμνοῦντα. Τὸ ἀρχαῖο ἔμεινε στὴν κατοχὴ τῆς οἰκογένειας. Τὸ σπῆτι ὅπου αὐτὸ φυλασσόταν βομβαρδίστηκε κατὰ τὸν πόλεμο καὶ μισογκρεμίστηκε. Τὸ ἀνάγλυφο ἔπαθε ζημιές καὶ τὸ κεφάλι χάθηκε. Ἀργότερα, τὸ 1953, τὸ κεφάλι βρέθηκε θαμμένο στὸν κῆπο καὶ προσφέρθηκε στὸ Βρετανικὸ Μουσεῖο, ὅπου βρισκόταν ἤδη καὶ τὸ ἀνάγλυφο (B. Ashmole, *A Greek relief Re-discovered*, *Nederlands Kunsthistorische Jaarboek* 1954, 91). Ὁ κατάλογος τῆς συλλογῆς Πιττάκη ἀκολουθεῖ:

Λίθινα ἐκ τῆς οἰκίας Πιττάκη, ἀγορασθέντα.

Πύργ. (ἡμερολ. ὑπηρ. παράρτ. σελ. 14. Ἡμερ. ὑπ. σ. 18. Ἄναφ. Γ. Ε. πρωτ. Ὀκτ. 2, 1864 [πρ. 90] μετὰ ἀντιγράφου τοῦ καταλόγου ἐν τῇ ἀναφορᾷ ὄρ. τὸν πρωτότυπον κατάλογον ἐκεῖ ἐξ οὗ κατατάσσονται [] κατ' εἶδος, ἔχοντα τὸν ἐν τῷ καταλόγῳ ἀριθμὸν προτεταγμένον).

I. Ἀρχιτεκτονικά.

- (60) κιονοκράνου Ἰωνικοῦ τεμάχιον.
- (61) κιονοκράνου Ἰωνικοῦ ἕτερον τεμάχιον.
- (62) κιονοκράνου Ἰωνικοῦ ἄλλο τεμάχιον.
- (21) κιονοκράνου τεμάχιον μετὰ φύλλων, οἷα τὰ ἐν τῇ Στοᾷ.
- (19) κιονοκράνου κοσμήματος τεμάχιον.
- (29) ἀρχιτεκτονικοῦ κοσμήματος τεμάχιον.

- (27) ὀρθοκέραμος ἔχων κεφαλὴν Ἀθηνᾶς.
- (14) κεφαλὴ κυνὸς ὑδρορρόης τμήμα.
- (11) καρυάτιδος μικρᾶς τεμάχιον ἄνω ἐφθαρμένον.
- (17) ποῦς λέοντος ἐκ σκεύους.
- (30) λίθος παριστάνων ὄμφαλόν.
- (18) Βυζαντινοῦ στυλίσκου ἄνω τμήμα.

2. Γλυπτά.

Ἀγάλματα

- (4) Κεφαλῆς ἀνδρὸς πρόσωπον μετὰ τοῦ λαιμοῦ τετμημένης ἄνωθεν τοῦ μετώπου.
- (49) κεφαλὴ ἀνδρὸς γέροντος μετὰ διαδήματος, ἐφθαρμένη.
- (8) κεφαλὴ γυναικεία τετριμμένη.
- (48) κεφαλῆς γυναικείας μεγάλης ἄνω μέρος, (μετὰ καρφίου).
- (7) κεφαλῆς ἀνδρὸς τὸ ὀπίσθιον μέρος.
- (33) σῶμα γυναικεῖον ἄνευ κεφαλῆς.
- (44) σῶμα μικρὸν ἀκέφαλον.
- (47) σώματος ἄνω μέρος γυμνοῦ.
- (5) κορμὸς μικρὸς ἀγάλματος παιδός.
- (12) σκέλους τεμάχιον μικροῦ σώματος.
- (41) σκέλους τεμάχιον.
- (20) ποδὸς τεμάχιον ἐξ ἀγάλματος.
- (45) ποῦς ἐξ ἀγάλματος.
- (22) τεμάχιον ἐνδύματος.
- (34) τεμάχιον ἕτερον ἐνδύματος.
- (53) τεμάχιον ἐκ συμπλέγματος.
- (15) Ἐκάτης τριμόρφου ἀγαλμάτιον.
- (39) Ἐκάτης τριμόρφου ἄνω μέρος, μετὰ καρφίου.
- (2) κεφαλὴ ἵππου ἐφθαρμένη.
- (51) κεφαλῆς ταύρου τὸ κάτω μέρος, οἱ ῥόθωνες.

Ἀνάγλυφα

νεκρικά.

- (30) τεμάχιον ἀναγλύφου νεκρικοῦ ἄνω ἀριστερὸν μέρος γυναικός.
- (9) ἄνω μέρος δεξιὸν ἀναγλύφ. ἐπιτυμβίου· ἡ κεφαλὴ μετ' ἐπιγραφῆς.

- . . . εοδο . . . | . ιονυσοδώρ. .| Μιλησία. [IG II² 9667 (EM 9746)].
- (23) κεφαλή ἐκ νεκρικοῦ ἀναγλύφου μικροῦ.
 - (24) ἀναγλύφου ἐπιτυμβίου τεμάχιον σῶζον 2 πρόσωπα.
 - (26) ἄνω μέρος γυναικὸς ἀναγλύπτου.
 - (36) ἄνω μέρος νεκρικῆς στήλης μετὰ μέρους ἀναγλύφου.
 - (37) ἄνω μέρος ἀναγλύφου σῶζον ἄνω μέρος γυναικὸς καὶ δένδρου.
 - (63) τεμάχιον ἀναγλύφου ἄνω μέρος σώματος.
 - (38) ἄνω μέρος ἀναγλύφου ἐπιτυμβίου τετριμμένον.
 - (52) τεμάχιον ἄνω νεκρικοῦ ἀναγλύφου.
 - (25) τεμάχιον ἀναγλύφου σῶζον σκέλη παιδός.
 - (28) ἀναγλύφου γυναικὸς τεμάχιον ἐκ τοῦ μέσου.
 - (50) τεμάχιον ἀναγλύφου μορφῆς καθημένης.
 - (64) τεμάχιον ἀναγλύφου νεκρικοῦ γυναικὸς καθημένης.
 - (54) τεμάχιον ἀναγλύφου κάτω μέρος γυμνοῦ ἀνδρικοῦ σώματος.
 - (57) τεμάχιον ἀναγλύφου νεκρικοῦ κάτω μέρος.
 - (40) τεμάχιον ἀναγλύφου ἀθλίου ἀπὸ λαιμοῦ μέχρι τῆς μέσης.
 - (43) τεμάχιον κορμοῦ ἐξ ἀναγλύφου.
 - (32) τεμάχιον νεκρικοῦ ἀναγλύφου παριστάνοντος ἀποχαιρετισμόν.
 - (42) τεμάχιον νεκρικῆς στήλης ἔχον ρόδον.
 - (46) τεμάχιον νεκρικοῦ ἀναγλύφου μετὰ ὕδριας.
 - (31) τεμάχιον νεκρικοῦ ἀναγλύφου γυναικός.
 - (35) τεμάχιον νεκρικοῦ ἀναγλύφου μετὰ καρφίου.
 - (59) τεμάχιον (σαρκοφάγου) ἔχον παῖδας ἐστεμμένους μετ' ἄνθη καὶ κρατοῦντας ἐν τῇ δεξιᾷ τόξῳ.
 - (56) τεμάχιον ἀναγλύφου, ἵππος μετὰ ἱπιέως ἐνόπλου.

Τῶν ἐκ τῆς οἰκίας Πιττάκη συνέχεια.

Ἐνάγλυφα.

Ἄλλα.

- (1) ἀνάγλυφον Πανὸς καθημένου ἐν σπηλαίῳ καὶ παίζοντος τὴν σύριγγα. Ἄνθρωπος δὲ ἐνδεδυμένος μετ' ἡλμάδα πλησιάζει εἰς αὐτόν. Κατ' ἀριστερὰ τοῦ ἀνδρὸς ὁράται βρα-

χίων άλλης μορφής, ἥτις λείπει· RM. Εἰκὼν ἀθλία ἐν Ἀρχ. Ἐφ. ἀρ. 389· περιγράφει Schöll Mittheil. σελ. 95 ἀρ. 83 Ἀναφέρει Michaelis (Annali τόμ. 35). Λέγεται ὅτι εὐρέθη τῷ 1829 ὑπὸ τὸ σπήλαιον τοῦ Πανός.

- (16) τεμάχιον ἀναγλύφου δεικνύοντος σπηλαίου τύπον.
- (55) τεμάχιον δίσκου μετ' ἀναγλύφου.
- (58) τεμάχιον ἀναγλύφου ἔχον βωμόν (μετὰ καρφίου).
- (13) στήλης μικρᾶς τεμάχιον μετ' ἀναγλύπτου κισσοῦ.
- (10) τεμάχιον ἀναγλύφου· Ἔρωσ κρατῶν τι εἰς χεῖρας.
- (6) τύπος Κυβέλης ἐφθαρμένης τὸ ἄνω μέρος.

3. Ἐνεπίγραφα.

Ἐπιτύμβια.

Πλατεῖαι στήλαι.

- (12) στήλη πλατεῖα μετ' ἀετώματος ἔχουσα Κλέωνος | Μενδαίου [IG II² 9335· EAM Γλ. 2610].
- (66) τεμάχιον στήλης πλατείας νεκρικῆς ἔχον ΙΛΗΣΙΟΣ | ΚΑΡΥΣΤΙ [IG II² 9965· EM 8579].
- (69) τεμάχιον στήλης πλατείας ἔχον Μέλπων Επ- | ιχαρου [IG II² 12075· EM 1037].
- (77) τεμάχιον στήλης πλατείας ἔχον Νικίας | Ἀθηνίωνος | Βησαιεύς [IG II² 5906· EM 9080].
- (87) τεμάχιον ἄνω στήλης πλατείας ἔχον Θέρσων Θετα-
λός sic; [IG II² 8850· EM 9232].

Στήλαι κυλινδρικά.

- (68) τεμάχιον στήλης κυλινδρικῆς ἔχον ΑΗ
Ε Υ
Θ
- (74) στήλη κυλινδρικὴ ἔχουσα Σταγόνιον | Σύρα [IG II² 10403· EM 11372].

Ἄλλα.

- (65) πλακὸς τεμάχιον ἔχον στεφάνους καὶ ἐντὸς αὐτῶν παιδᾶς σταδιον παιδᾶς κ.τ.λ. Εὐρέθη πλησίον τῆς ποικίλης [IG II² 3160].
- (67) τεμάχιον ἐπιγραφῆς, ἥς οἱ πρῶτοι 2 σίχοι εἶναι ΓΕΙ-
ΤΩΝ | ΑΙΙΔΙΑΙΠΑΡΕΧΕΤ ἔξ Ὁρωποῦ, προσφορὰ Δημη-
τρίου Μανούσου Ἀθηναίου [B. X. Πετράκου, *Οἱ ἐπιγρα-
φές τοῦ Ὁρωποῦ* 106].

- (70) ἄνω μέρος στήλης μετ' ἀειώματος ἔχει ἐντὸς στεφάνου ΚΛΗΔΑ | ΜΟΝ | ΛΑΜ | ΠΤΡΕΑ [IG II² 3893· EM 9606].
- (73) πλακὸς μεγάλης τεμάχιον μετ' ἐπιγραφῆς μακρᾶς Οἱ Ὀργεῶνες τοὺς ἐπιδεδωκότας. 2 ψηφίσματα Ὀργεῶνων ἐπὶ ... γενου ἄρχοντος καὶ Σωνίκου. Εὐρέθη ἐν Πειραιεῖ τῷ 1860 [IG II² 1328].
- (76) βωμίσκος ἔχων τὴν ἐπιγραφὴν ΗΛΙΩΙ Εὐρέθη ἐν τῇ ἐκκλ. Ρόμῃ ΠΑΕ 1881 CIG ἀρ. 494 Ἐν τῇ ἐκκλ. Ἀγγέλου Π. Α. [IG II² 5000· EM 8621].
- (78) τεμάχιον στήλης ἔχον ἐπιγραφὴν ἀρχομένην Ἀμυνόμαχος Φιλοκράτου | [.]ατῆθεν εἶπεν [IG II² 1245].
- (79) τεμάχιον ἐπιγραφῆς ἀρχαϊκῆς στοιχηδὸν γεγραμμένης, ἧς οἱ 2 πρῶτοι στίχοι ΘΟΣ | ΕΥΛΛΟ [IG I³ 1150 · EM 10271].
- (80) τεμάχιον ἄνω ἀριστερὸν ἐπιγραφῆς ἀρχομένης Ἐπὶ Διοκλέους τοῦ Διοκλέους [IG II² 1339].
- (81) τεμάχιον στήλης ἐνεπιγράφου, ἧς ἡ ἀρχὴ ... ΡΑΤΗΣ Ἀριστοφάνης εἶπεν [IG II² 1201].
- (82) τεμάχιον ἐπιγραφῆς, ἧς οἱ 2 πρῶτοι στίχοι εἶναι Ἔδοξεν τοῖς | τῶν κοινῶν [IG II² 1246].
- (83) τεμάχιον ἐπιγραφῆς, ἧς οἱ 2 πρῶτοι στίχοι εἶναι ερων | τῆς οἰκοδομῆς [IG II² 1215].
- (84) τεμάχιον ἐπιγραφῆς, ἧς οἱ 3 πρῶτοι στίχοι εἶναι Α | ΕΡΕΧΘΕΙΣ | ΘΙΠΠΟΣ | ΕΠΕΣΤΑΤΕΙ [IG I³ 131· EM 6561].
- (85) τεμάχιον ἐπιγραφῆς, λείψανα 2 ψηφισμάτων, ἡ ἀρχὴ τοῦ δευτέρου εἶναι Ἐπὶ Προξενίδου ἄρχοντος [IG II² 915· EM 7483].
- (86) τεμάχιον μικρὸν λίθου πεντελικῷ ἔχει ΙΚΑ | ΟΥΣΙ | ΑΠΟΛΛΩ | ΑΝΤΟΥ ΙΚΑΡΙΕΥΣ | ΕΝΟΥ ΦΙΛΑΙΔΗΣ ἔχει δηλ. ἄνω μὲν 3 στίχων λείψανα, εἶτα μικρὸν ἄγραπτον διάστημα ἐφεξῆς δὲ καταλόγου λείψανα 10 στίχων [IG II² 2436· EM 8683].

Προκαλεῖ ἐντύπωση ὅτι ὁ Πιττάκης εἶχε τὰ ἀρχαῖα στὸ σπίτι του ἐπὶ δεκαετίες καὶ δὲν τὰ πρόσφερε ὁ ἴδιος στὸ κράτος. Φαίνεται ὅτι δὲν θεωροῦσε ὅτι ὑπῆρχε θέμα ἀσυμβιβαστοῦ γιὰ ἐκεῖνον.

B.X.Π.

Η ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΚΑΣΤΟΡΧΗ

Τὸ ἐκτεταμένο αὐτοβιογραφικὸ κείμενο τοῦ Εὐθυμίου Καστόρχη ποὺ δημοσιεύεται στὸ τεύχος τοῦτο βρίσκεται στὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἀπὸ τὸ 1929. Τὸ χειρόγραφο εἶχε προσφέρει ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη Σύμβουλος (1920-1927, 1930-1953) Ἀντώνιος Χατζῆς, καθηγητῆς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, μὲ τούτη τὴν ἐπιστολή:

(ΑΑΕ 210, 27/12/1929). Ἐν Ἀθήναις τῇ 19 Δεκεμβρίου 1929. | Κύριε Πρόεδρε,

Εὐτυχῆσας νὰ ἀνακαλύψω τὴν αὐτοβιογραφίαν τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Εὐθυμίου Καστόρχη, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη διετέλεσε Πρόεδρος καὶ σύμβουλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, εἶδον ὅτι αὕτη περιέχει πολυτίμους εἰδήσεις περὶ τῆς ἐταιρείας ἡμῶν· διὰ τοῦτο ἀποστέλλω ταύτην, ἵνα κατατεθῇ ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ, ἵνα χρησιμοποιήσῃ ταύτην ἐν καιρῷ ὁ μέλλων νὰ συντάξῃ νέαν ἱστορίαν τῆς ἐταιρείας. | Διατελῶ μετὰ τιμῆς | Α. Χ. Χατζῆς.

Ὁ Εὐθύμιος Καστόρχης (1815-1889) ἀπὸ τὴ Δημητσάνα, διετέλεσε Σύμβουλος τῆς Ἐταιρείας (1858-1863, 1867-1880, 1882, 1884-1889), Πρόεδρος (1881) καὶ καθηγητῆς τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας καὶ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχαιολογιῶν (*Antiquitates Graecae*) στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν (1858-1889). Τὶς ὑποψηφιότητες, τὸ 1846, τοῦ Στ. Α. Κουμανούδη καὶ τοῦ Εὐθ. Καστόρχη, γιὰ τὴν κατάληψη τῆς ἔδρας τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο εἶχε κρίνει ὁ Ὅθων, μὲ ἐπιστολή του πρὸς τὸν Κωλέττη (*Ἐθνικὸ καὶ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, 1837-1987, ἑκατὸν πενήντα χρόνια*, 135-137). Στὴν ἐπιστολή εἶναι φανερὴ ἡ προτίμηση τοῦ βασιλιᾶ πρὸς τὸν Καστόρχη. Θεωρεῖ ὅτι ὁ Καστόρχης ἔκανε καλύτερες σπουδὲς στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴ Γερμανία:

Κύριε Πρόεδρε, | Οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους περιέχει ἡ παρ' Ὑμῶν μὴ ὑπογεγραμμένη ἔκθεσις, ἢ συνοδεύουσα τὸ ὑποβληθέν μοι σχέδιον διατάγματος περὶ διορισμοῦ τοῦ κυρίου Στε-

Ὁ Εὐθύμιος Καστόρχης.

φάνου Κουμανούδη, ὡς ἐκτάκτου καθηγητοῦ τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, δέν μοι φαίνονται ἰσχυροὶ καὶ ἱκανοὶ νὰ δικαιώσωσι τὴν προτίμησιν τοῦ ρηθέντος κυρίου Κουμανούδη πρὸς τοῦ κυρίου Ε. Καστόρχη, ἑνασχοληθέντος καὶ τούτου, ὡς πληροφοροῦμαι, εἰς τὴν λατινικὴν φιλολογίαν καὶ ἀξιουόντος νὰ διορισθῆ εἰς τὴν αὐτὴν καθέδραν. Καὶ Α΄. Παρατηρῶ ὅτι ἡ μὴ ἐξέτασις τοῦ κυρίου Κουμανούδη ὑπὸ τῆς ἐπὶ τούτῳ ὀρισθείσης ἐπιτροπῆς δέν δύναται νὰ ἐκληφθῆ ὡς βεβαίωσις τῆς περὶ τὴν λατινικὴν φιλολογίαν ἱκανότητος αὐτοῦ· διότι τοιαύτη βεβαίωσις ἀπαιτεῖ προηγουμένην ἐξέτασιν. Πολὺ δὲ ὀλιγώτερον δύναται νὰ ἐκληφθῆ ὡς βεβαίωσις τῆς ὑπεροχῆς τῶν φιλολογικῶν αὐτοῦ γνώσεων πρὸς τὰς τοῦ κ. Καστόρχη. Β΄. Παρατηρῶ ὅτι καὶ ἡ κατὰ τὴν ἔκθεσιν μέχρι τοῦδε ἐπιτυχῆς διδασκαλία τοῦ κυρίου Κουμανούδη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον δεικνύει μόνον ὅτι ἐν ἑλλείψει ἑτέρου εἶναι ἱκανὸς νὰ διδάξῃ ἐν αὐτῷ, οὐχὶ δὲ ὅτι εἶναι καὶ ἑτέρου τινὸς ἱκανώτερος. Τοῦτο ἤθελε δειχθῆ, ἀφοῦ ἀμφοτέροι ἤθελον διδάξῃ χρόνον τινὰ ὡς ὑφηγηταὶ καὶ ἤθελε δοθῆ εὐκαιρία πρὸς σύγκρισιν.

Ἔνεκα τούτων καὶ διότι πληροφοροῦμαι α) ὅτι ὁ κ. Ε. Καστόρχης διέτριψε μὲν ὀλιγώτερον τοῦ κυρίου Κουμανούδη χρόνον ἐν Γερμανίᾳ, διδασκόμενος τὴν φιλολογίαν, ἀπῆλθεν ὁμῶς ἐκεῖ τελειότερον προπαρασκευασμένος, διότι καὶ τὰ μαθήματα τοῦ Γυμνασίου εἶχε τακτικῶς ἀποπερατώσει καὶ ὑπὲρ τὰ τρία ἔτη εἰς τὸ ἐνταῦθα Πανεπιστήμιον ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν εἶχεν ἀκροασθῆ καὶ τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν ἱκανῶς ἤδη ἐγνώριζε· β) ὅτι ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὴν λατινικὴν φιλολογίαν ἀσχοληθεὶς, ἀπέδωκεν εἰς αὐτὴν οὕτως, ὥστε μαρτυρεῖται παρὰ ἀξιοπίστου τινὸς τῶν ἐκεῖ καθηγητῶν τοῦ ἱκανοῦς νὰ διδάξῃ αὐτὴν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Προσέτι δ' ἐπιθυμῶν καὶ τὸ Πανεπιστήμιον νὰ ἀποκτήσῃ καθηγητὴν τὸν ἐναποδείκτως ἱκανώτερον καὶ πᾶσα ἀφορμὴ παραπόνων νὰ ἀρθῆ, ὡς παραγκωνιζομένου δῆθεν τοῦ αὐτόχθονος καὶ προτιμωμένου τοῦ ἑτερόχθονος, κρίνω ἀναγκαῖον νὰ διορισθῆ μία ἐπιτροπὴ, ἐνώπιον τῆς ὁποίας νὰ συναγωνισθῶσιν οἱ ῥηθέντες κύριοι Κουμανούδης καὶ Καστόρχης, ἀναπτύσσοντες ὡς ἀπὸ καθέδρας τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς δειχθησόμενον αὐτοῖς χωρίον Ῥωμαίου τινὸς συγγραφῆς ἢ ποιητοῦ καὶ ἐν ταυτῷ συντάσσοντες προχείρως θέμα τι λατινιστί, ὀρισθησόμενον ὁμοίως ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις κατόπιν θέλει ἀναφέρει, εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τὴν ἐπ' αὐτῶν κρίσιν τῆς. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς δύναται νὰ ὀνομασθῶσι οἱ κύριοι Ἀσώπος, Βενθύλος, Κοντογόνης, Φίλιππος Ἰωάννου, Γεννάδιος.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 19ῃ Αὐγούστου 1846 | Ὅθων

Ὁ Ὑπουργὸς Παιδείας Ἰω. Κωλέτις ὄρισε μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ ἐξέτασιν τῶν γνώσεων καὶ τῶν ἱκανοτήτων τοῦ Κουμανούδη τὸν Κωνσταντῖνο Ἀσώπο, τὸν Φίλιππο Ἰωάννου καὶ τὸν Ἰωάννη Βενθύλο. Καὶ οἱ τρεῖς ἀρνήθησαν νὰ ἐκτελέσουν τὸ ἔργον αὐτό. Ἐνα μῆνα ἀργότερα, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1846, ὁ Κουμανούδης διορίσθηκε ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας. Ὁ Καστόρχης διορίσθηκε ὑφηγητὴς τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας καὶ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχαιολογιῶν δύο χρόνια ἀργότερα, τὸ 1848. (Σοφίας Ματθαίου, *Στέφανος Α. Κουμανούδης* 31.)

Σημαντικὴ ὑπῆρξε ἡ συμβολὴ τοῦ Καστόρχη στὴν ἀνα-

διοργάνωση της 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας, μετὰ τὴν ἀναβίωσή της τὸ 1858. Δὲν γνωρίζω ἂν ἐπηρέασε τὸν τότε Ὑπουργὸ Παιδείας Χαράλαμπο Χριστόπουλο στὴν ἐπανάδρυση τῆς 'Εταιρείας, ἢ δραστηριότητα ὅμως ποὺ ἔδειξε ὡς Σύμβουλος δείχνει ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον του δὲν γεννήθηκε ἐκείνη τὴ στιγμή. Πολὺ σωστὰ εἶδε, ὅτι ἢ χωρὶς πόρους 'Εταιρεία ἔπρεπε νὰ ἔχει ὑποστηρικτὲς μέσα στὴν κοινωνία καὶ φρόντισε νὰ προσελκύσει ὅσους τοῦ ἦταν δυνατὸν ὡς ἐταῖρους. Μὲ διάταγμα τῆς 27 Ἰουνίου 1858, ποὺ δημοσιεύτηκε στὶς 5 Αὐγούστου, ἐπανιδρύθηκε ἡ 'Εταιρεία. Εὐθὺς ἀμέσως σχεδόν, στὶς 16 Αὐγούστου, ἐγγράφονται 28 μέλη, τὴν 1 Σεπτεμβρίου 33 μέλη, στὶς 24 Σεπτεμβρίου ἐγγράφονται 24 μέλη, τὸν Ὀκτώβριο 8 μέλη, τὸν Νοέμβριο 22 μέλη, συνολικὰ μέσα σὲ πέντε μῆνες γράφηκαν 197 μέλη. Τὴν ἐπόμενη χρονιά 1859 ἔγιναν 321 νέοι ἐταῖροι. Ὁ ἴδιος ρυθμὸς συνεχίστηκε καὶ τὰ ἐπόμενα χρόνια. Ἡ ἐκλογὴ πολλῶν ἐταίρων στερέωνε τὴν 'Εταιρεία στὴν κοινὴ γνώμη καὶ συγχρόνως δημιουργοῦσε τὸ σημαντικὸ ἔσοδο τῆς ἐτήσιας χρηματικῆς συνδρομῆς.

Ὁ Εὐθ. Καστόρχης ἦταν φιλόλογος ὁ ὁποῖος ἐνδιαφερόταν ἐμπράκτως γιὰ τὴν ἀρχαιολογία, κυρίως γιὰ τὴν ἀποκάλυψη νέων μνημείων. Ἀναμίχθηκε ἐνεργῶς στὸ ἀνασκαφικὸ μέρος τοῦ ἔργου τῆς 'Εταιρείας καὶ εἶναι ἀρκετὲς οἱ ἀνασκαφὲς καὶ δημοσιεύσεις ποὺ ἔκανε ὁ ἴδιος.

Εἶχε συναίσθηση τῆς σημασίας τοῦ ἔργου τῆς 'Εταιρείας καὶ πρῶτος ἔγραψε τὴν ἱστορία της, τῶν πρῶτων 42 χρόνων, καὶ σ' αὐτὴν περιέγραψε ὄχι μόνον ὅ,τι εἶχε συντελεσθῆ ἕως τότε ἀλλὰ ἐπεσήμανε καὶ τὶς ἀδυναμίες καὶ τὰ ἐλαττώματα τῆς στάσης τῶν κυβερνήσεων καὶ τῶν πολιτῶν ὡς πρὸς τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα. Ἡ αὐτοβιογραφία του δὲν μᾶς ἀποκαλύπτει κάτι τὸ νέο, μᾶς δείχνει ὅμως τὸν πρᾶο χαρακτήρα του, τὸ προοδευτικὸ του πνεῦμα καὶ τὴν ἐπιθυμία του νὰ βελτιωθοῦν τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Μαθητὴς τοῦ Ross στὴν Ἀθήνα (*Ἱστορικὴ Ἐκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας* (1879) 45-47), διδάχτηκε τὴν ἀρχαιολογία καὶ εἶχε ὀρθὴ ἀντίληψη γιὰ τὰ μνημεῖα, πράγμα ποὺ καὶ σήμερα δὲν εἶναι ἰδιότητα αὐτονόητη.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΑΦΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ
ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΜΟΥ,
ΓΡΑΦΕΙΣΑ ΚΑΤΑ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΝ ΤΟΥ 1889

Διδάσκων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀπὸ τοῦ 1847 ὡς ὑφηγη-
τῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1852 ὡς ἐπίτιμος καθηγητῆς καὶ ἀπὸ τοῦ 1858
ὡς τακτικὸς καθηγητῆς ἀνέλαβον πρὸς τῇ διδασκαλίᾳ τῆς
λατινικῆς φιλολογίας τὸ 1849 καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλλη-
νικῶν ἀρχαιολογιῶν (*Antiquitates Graecae*) ἀνατεθείσης τῆς
διδασκαλίας αὐτῆς εἰς ἐμὲ ὑπὸ τῆς φιλοσ. Σχολῆς, διότι τότε
οὐδεὶς ἐδίδασκεν αὐτάς, ἐξηκολούθησα δὲ διδάσκων μέχρις
ἐσχάτων τὰς πολιτικὰς, θρησκευτικὰς καὶ ἑλλ. ἀρχαιολογίας
καὶ τὸν οἰκιακὸν καὶ κοινωνικὸν ἔτι βίον τῶν Ἑλλήνων, νομί-
ζων ὅτι διὰ τῆς γνώσεως τοῦ καθόλου βίου τῶν Ἑλλήνων εἶναι
δυνατὴ ἀκριβῆς γνῶσις τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγρα-
φῶν. Ἐντεῦθεν ἡ τούτου διδασκαλία ἦτο τὸ κυριώτερόν μου
μέλημα.

Χάριν δὲ τῆς πρακτικῆς ἀσκήσεως ἐν ταῖς ἑλλ. ἀρχαιολο-
γίαις ἐφρόντισα νὰ ἐξευρεθῶσι τὰ χρηματικὰ μέσα πρὸς ἴδρυ-
σιν φιλολογικῶν διαγωνισμάτων, χορηγοῦντος τοῦ ἀοιδίμου
Ροδοκανάκη¹ τὴν πρὸς τοῦτο δαπάνην, ἐμοῦ δὲ προτείνοντος,
ἐκ τῶν ἀρχαιολ. μαθημάτων μου τὰ ἐκάστοτε θέματα τῶν δια-

1. [Ὁ Θ. Π. Ροδοκανάκης ἦταν πλούσιος Ἕλληνας τῆς Ὀδησοῦ. Τὸ 1860 προσέφερε γιὰ πρώτη φορὰ 1.600 δραχμὲς γιὰ βράβευση τῆς καλύτερης μελέτης φιλολογικοῦ ζητήματος. Οἱ 1.000 δραχμὲς θὰ δίδονταν ὡς ἐπα-
θλο στὸν βραβευόμενον καὶ οἱ 600 στὰ τρία μέλη τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς (Κ. Ἀσώπιος, Φ. Ἰωάννου, Ε. Καστόρχης). Πρῶτος ἔλαβε τὸ βραβεῖο (1860) ὁ φοιτητῆς Γεώργιος Μιστριώτης, κατόπιν Σύμβουλος, Ἀντιπρόεδρος καὶ Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας. Οἱ διαγωνισμοὶ συνεχίστηκαν καὶ τὰ ἐπόμενα ἔτη καὶ ὁ Μιστριώτης πῆρε καὶ τὸ βραβεῖο τοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ 1863. Τὸ 1865 βραβεύτηκε ὁ Ἄγγελος Σ. Βλάχος, τὸ 1867 ὁ Κωνσταντῖνος Σάθας, τὸ 1871 ὁ Νικόλαος Πολίτης. Τὸ 1873 δὲν βραβεύτηκε κανεὶς, ὅπως καὶ τὸ 1869. Τελευταῖος διαγωνισμὸς ἦταν τοῦ 1875 καὶ βραβεύτηκε ὁ Γ. Κωνσταντινί-
δης, μὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς κριτὲς τὸν Στ. Α. Κουμανούδη ἀντὶ τοῦ Κωνσταντίνου Ἀσωπίου. (Γ. Πανταζίδου, *Χρονικὸν τῆς πρώτης πενηκονταετίας τοῦ ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου* (1889) 137, 249-250.)]

γωνισμάτων ὧν κριταὶ ἦσαν πλὴν ἐμοῦ, εἰσηγητοῦ συνήθως, οἱ ἀοιδίμοι καθηγηταὶ Φίλιππος Ἰωάννου καὶ Ἀσώπιος. Ἐκαλοῦντο δὲ εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς τούτους κατὰ πρῶτον λόγον οἱ φοιτηταὶ, μὴ ἀποκλειομένων καὶ τῶν ἄλλων λογίων. Ἐκ τῶν διαγωνισμάτων τούτων προῆλθον οὐκ ὀλίγα ἀρχαιολογικὰ καὶ ἱστορικὰ πονήματα καὶ ἠσκήθησαν εἰς ἐπιστημονικὰς συγγραφὰς πολλοὶ τῶν φοιτητῶν καὶ τῶν ἡμετέρων λογίων ὀδηγούμενοι ὑπὸ τῶν κριτῶν.

Ἰωσαύτως μετέσχον: ὡς μέλος [] ἀπὸ τοῦ 1852 καὶ εἰς τὰς κρίσεις τοῦ ποιητικοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν φιλολογιῶν εἰσηγητὴς γενόμενος πολλάκις. | Ὅτε δὲ ὁ μακαρίτης Χριστόπουλος, Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ηὐδόκησε νὰ ἀνακαλέσῃ τὸ 1858 εἰς τὴν ζῶην τὴν ἀπὸ τετραετίας ἐκπνεύσασαν ἀρχαιολογικὴν ἐταιρίαν ἕνεκα τῆς ἀδρανεΐας καὶ κακοζηλίας τῶν τότε ὀλίγων ἐταίρων ὁ Καστόρχης ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων μελῶν τῆς Ἐταιρίας εἰργάσθη σπουδαίως πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀγαθῆς προθέσεως τοῦ φιλομούσου Ὑπουργοῦ, συνεκρότησεν ἐκ τῶν ὀλίγων μεινάντων ἐταίρων τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τῆς ἐταιρίας καὶ ὡς γραμματεὺς τότε ἐνέγραψεν εἰς τοὺς ἐταίρους πάντας τοὺς ἐν Ἀθήναις λογίους, ἐξ ὧν ἐσχηματίσθη ἐφεξῆς κατάλληλον πρὸς τὸν σκοπὸν συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀοιδίμου Φιλίππου Ἰωάννου, διοικήσαντος συνετῶς τὴν ἐταιρίαν μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ 1880· ἔθεσε τὰς βάσεις ἰδίου τῆς ἐταιρίας μουσείου διὰ προσφορῶν καὶ ἀγορᾶς ἀρχαιοτήτων, καὶ ἀνασκαφὰς ἐπεχείρησεν ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Θησεΐῳ καὶ τῷ Θεάτρῳ τοῦ Διονύσου ἐπιμένων, παρὰ τὰ ἄλλοτε περὶ πλήρους καταστροφῆς αὐτοῦ δημοσιευθέντων, νὰ καθαρῶσιν τὸν ὅλον τοῦ Θεάτρου χῶρον, ὡς ἐν τῇ λογοδοσίᾳ του λέγεται καὶ βεβαίως ἤθελεν μείνει ἡμῖν ἡ τιμὴ ὅτι ἐκαθαρίσαμεν αὐτό, εἰ μὴ τὸ ἐπόμενον συμβούλιον ἔκανε τὰς ἐπ' αὐτοῦ ἐργασίας καὶ ἄφηνεν τοῖς Γερμανοῖς τὴν τιμὴν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ. Κακῶς οἱ πολλοὶ νομίζουσιν ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἀνεκάλυψαν τὸ θέατρον τοῦτο. Ἡ θέσις αὐτοῦ ἦτο πάντοτε τοῖς λογίοις γνωστὴ ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Πανσανίου διὸ καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐπεχείρησεν ἡ ἐταιρία ἀνασκαφὰς. Καὶ ἐν γένει ἐδιοίκησεν τὰ τῆς ἐταιρίας τὸ πρῶτον ἔτος οὕτως, ὥστε ὁ τρόπος τῆς | διοικήσεως τηρεῖται μέχρι

σήμερον. Ὡς ἀπέδειξεν ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν πράξεων τῆς ἀρχαιολ. ἐταιρίας², ἣν [διαγεγραμμένον: ἰδίαις δαπάναις] ἐξέδωκεν τὸ 1879, μεθ' ὃ ἡ τῶν ἐταίρων πλειονοψηφία ἀνέδειξε ἐν Πρόεδρον τῆς ἐταιρίας.

Ἐπὶ τῆς προεδρίας μου ἐπεχείρησα ἀνασκαφὰς ἐν Ἐπιδαύρῳ πρὸ πολλοῦ πεισθεὶς περὶ τῶν ἐνταῦθα ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν, ἀλλ' οὐδέποτε πρότερον δυνηθεὶς νὰ πείσω τοὺς συναδέλφους μου νὰ ἐνεργήσωσι ἐνταῦθα ἀνασκαφὰς. Ἄλλὰ καὶ νῦν ἔπεισα αὐτοὺς νὰ καθαρίσωμεν τὸ Θεάτρον μόνον ἀπὸ τῶν χωμάτων καὶ τῶν δένδρων, ἃ ἐπ' αὐτοῦ ἐσώρυσαν οἱ χρόνοι. Ἀφοῦ δὲ ὁ Καββαδίας ἐξετέλεσε τὸν καθαρισμόν τούτου, ἐπ' ἰδίᾳ μου εὐθύνη διέταξα αὐτὸν νὰ προβῆ καὶ ἔξω τοῦ Θεάτρου εἰς ἀνασκαφὰς, οὐδὲν εἰπὼν περὶ τούτου εἰς τοὺς συναδέλφους μου. Ἄλλὰ εὐθὺς ἐκ τῆς πρώτης ἡμέρας ἀνακαλύψαντος τούτου θησαυροῦς ἐπέισθη καὶ τὸ συμβούλιον καὶ διέταξεν νὰ ἐνεργηθῶσιν τακτικαὶ ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληποῦ, ὧν ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ ἀνακάλυψις πολυτίμων κειμηλίων τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Τὸ αὐτὸ ἔτος, ὅτε ἐπεσκέφθην τὸ ἱερὸν καὶ ἐπέισθην περὶ τῆς ἐν αὐτῷ ὑπάρξεως πολλῶν ἀρχαίων μνημείων, ἐπεσκέφθην καὶ τοὺς ὑπὸ τὸ Παλαμήδιον ἀρχαίους τάφους, τοὺς ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀρχαῖα σπήλαια καλουμένους οὓς ἀκριβέστερον | ἐξετάσας δι' ἀνασκαφῆς δαπάναις ἰδίαις γενομένης ἐν τε τοῖς γνωστοῖς σπηλαίοις, καὶ ἐν ἄλλοις οὓς ἐγὼ ἀνεκάλυψα πρῶτος, ἐπέισθην ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς εὐρημάτων ὅτι ἦσαν μὲν ἀρχαῖοι τάφοι, οἳ οἱ ἐν Σπάτα καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ ἐδημοσίευσσα ἐν τῷ Ἀθηναίῳ τῷ 187[8] τὰς πεποιθήσεις αὐτάς, ἃς ἐνέκριναν εἴτα οἱ ἀρχαιολόγοι ὡς ἀληθεῖς, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς εὐρήματα κατέθεσα εἰς μαρτύριον παρὰ τὰ ἀρχαῖα τῶν Μυκηνῶν καὶ Σπάτα καὶ Μενιδίου. Μετὰ τὰ εὐρήματα ταῦτα τὸ ἐν Ρώμῃ καὶ Βερολίῳ ἀρχαιολογικὸν καθίδρυμα (Institut) ὠνόμασέ με τακτικὸν αὐτοῦ ἐταῖρον.

2. [Πρῶτος ὁ Εὐθύμιος Καστόρχης ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας μετὰ τίτλον Ἱστορικὴ Ἐκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (Ἀθήνησιν 1879).]

“Ότε δὲ ὕστερον ἡ Κυβέρνησις ἀνέθηκε εἰς ἐμὲ ὡς πρόεδρον τῆς Ἑταιρίας, καὶ εἰς τὸν Εὐστρατιάδην νὰ χωρίσωμεν τίνα τῶν ἐν Ὀλυμπία ἀνευρεθέντων ἀρχαίων πολλαπλῶν δυνάμεθα νὰ παραδώσωμεν εἰς τοὺς Γερμανοὺς, ἐκτελέσας τὴν ἐντολὴν ταύτην, ἀνέβην εἰς Σκιλλοῦντα ὅπου ἀνεῦρον ἐν τοῖς θάμνοις παρὰ τὸ Μάζι τὰς βάσεις ἀρχαίου ναοῦ καὶ ἐν τοῖς ἐρείπιοις χεῖρα ἀγάλματος ἐκ λευκοῦ λίθου καὶ καλῆς ἐργασίας. Διὰ διατριβῆς μου δὲ ἐν τῷ Ἀθηναίῳ, δημοσιευθείσης τὸ 1880 ἀνεκοίνωσα τὴν ὑπαρξιν τούτου τοῦ ναοῦ καὶ ὑπὸ τὸ ὕψωμα, ἐφ’ ᾧ ὁ ναὸς τὴν ὑπαρξιν ἀρχαίων τάφων. Ἀλλ’ ἡ ἐταιρία δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀνασκαφὰς ἐνταῦθα οὐδὲ νὰ σώσῃ τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ, ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῶν χωρικῶν Μαζείων, ἐχόντων ὡς λατομεῖον τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τούτου. |

Καὶ πρὸ τούτων καὶ μετὰ ταῦτα ὅταν κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων ἀπηρχόμην ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν οἰκεία θελήσει καὶ διαταγῇ τοῦ συμβουλίου προσεπάθησα νὰ γείνω ὠφέλιμος τῇ ἐπιστήμῃ εἴτε συλλέγων ἀρχαῖα ἐξαγοράζων αὐτά, εἴτε ἐκ τοῦ σύνεγγυς γινώσκων τὰ πράγματα, ἐγενόμην πολλὰκις χρήσιμος τῇ ἐταιρίᾳ διὰ τῶν παρατηρήσεων καὶ προτάσεων μου ἐν τῷ συμβουλίῳ αὐτῆς.

Νομίζω δὲ ἐκτὸς τούτων, ὅτι διὰ τῆς μικρᾶς μου πείρας τῶν πραγμάτων καὶ ταῖς ἐνεργείαις μου συνετέλεσα πολὺ, ἴσως δὲ ὑπὲρ πάντα ἄλλον συνάδελφόν μου, εἰς τὴν σύστασιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ λαχείου καὶ τῆς ἐπιδόσεως αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἡ Ἑταιρία ἀπὸ δεκατριῶν ἤδη ἐτῶν ὠφελεῖται 50.000 κατ’ ἔτος τοῦλάχιστον.

Νομίζω δ’ ἔτι, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1858 ἕως σήμερον 1888 μετέχων τῆς διοικήσεως τῆς ἐταιρίας συνετέλεσα καὶ ἐγὼ πλεῖστον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὰς ἐργασίας αὐτῆς, ὑφ’ ὧν τιμὴ προσεγένετο αὐτῇ καὶ τῇ ἀρχαιολογίᾳ καὶ οὐχὶ μικρὰ ὠφέλεια, εἴτε ἐπιτηρῶν εἴτε διευθύνων μετ’ ἄλλων συναδέλφων μου τὰ ἔργα αὐτῆς. [λέξεις διαγεγραμμένες: Ὅποια δὲ καὶ ὅποσα τὰ ἔργα αὐτῆς ἐξέθηκα ἐν ἰδίᾳ αὐτῆς ἱστορίᾳ ἦν ἐξέδωκα δαπάναις ἐμοῦ τὸ 1879 ἐν ἱκανῶς ὀγκῶδει τόμῳ].

Αἰσθανόμενος δὲ ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ τῆς ἐν τῷ συμβουλίῳ τῆς ἐταιρίας ὑπηρεσίας μου τὴν παρ’ ἡμῖν μεγάλην | ἔλλειψιν

ἀρχαιολόγων, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν μάλιστα τοῦ κ. Ραγκαβῆ τὸ 1866, ὅτε ἔπαυσε καὶ ἡ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλία τῆς ἀρχαιολογίας, ἐνήργησα ὅλαις δυνάμεσι παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ καὶ τῇ Συγκλήτῳ ὡς μαρτυροῦσι τὰ πρακτικὰ τῆς Συγκλήτου τοῦ 1868 καὶ τὰ τοῦ 1875 ὅτε ἡμῖν συγκλητικὸς καὶ ἀπεστάλησαν 2 ὑπότροφοι εἰς τὴν Γερμανίαν πρὸς σπουδὴν τῆς ἀρχαιολογίας³, καὶ δεῦτερον πάλιν τὸ 1875 ἄλλοι δύο πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ὁ Καββαδίας καὶ Ἄντ. Οἰκονόμος. Οὗτοι δὲ εἶναι οἱ πρῶτοι Ἕλληνες οἱ σπουδάσαντες τακτικῶς ἀρχαιολογίαν. Ἡ ὥθησις αὕτη πρὸς τὰς ἀρχαιολογικὰς σπουδὰς παρώτρυνεν καὶ ἄλλους νέους νὰ τραπῶσι καὶ αὐτοὶ εἰς τοιαύτας μελέτας ὥστε νῦν δυνάμεθα νὰ λέγωμεν ὅτι ἀνεκτίσαμεν οὐκ ὀλίγους ἐπισημοὺς ἀρχαιολόγους, οἵτινες συντηροῦσιν ἤδη σπουδαῖον ἀρχαιολογικὸν περιοδικόν, τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐφημερίδα ἣν ἐκδίδει ἡ ἀρχαιολογικὴ ἡμῶν ἐταιρία καὶ ἣτις ἐπιδοκιμάζεται νῦν ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν ἀρχαιολόγων διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἐν αὐτῇ δημοσιευομένων διατριβῶν καὶ τὴν φιλοκαλίαν τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς.

Ὁ αὐτὸς Καστόρχης ὅπως καταστήσῃ γνωστοτέρα τὰς πράξεις τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας ἐξέδωκε τὸ 1879 ἰδίαις δαπάναις ὀγκώδη τόμον, ἐν ᾧ ἐκτίθενται μετ' ἀκριβείας ἅπαναι αἱ πράξεις τῆς ἐταιρίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς τὸ 1837-1879, αἵτινες πολλὰ καὶ σπουδαῖα οὔσαι προεκάλεσαν τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος | ἔπαινον καὶ θαυμασμὸν διὰ τὸν σεβασμὸν ἡμῶν πρὸς τὰ κειμήλια τῆς προγονικῆς ἡμῶν καλλιτεχνίας.

Οὐ μόνον ὡς σύμβουλος τῆς ἀρχ. ἐταιρίας, ἀλλὰ καὶ ὡς καθηγητὴς εἰργάσθη κατὰ δύναμιν ὁ Καστόρχης ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν γραμμάτων τὸ δὲ φρόνημα αὐτοῦ ὑπὲρ τού-

3. [Μέχρι τοῦ Καββαδία οἱ Ἕλληνες ποὺ ἀσχολοῦνταν καὶ μελετοῦσαν τὴν ἀρχαιότητα ἢ ἔκαναν ἀνασκαφὰς ἦσαν, στὴν καλύτερη περίπτωση, φιλόλογοι. Ὁ Ἄντωνιος Οἰκονόμου (1850-1902) ἀπὸ τῆ Σύμης τῆς Δωδεκανήσου σπούδασε φιλολογία στὴν Ἀθήνα καὶ ἀρχαιολογία στὴ Γερμανία. Διετέλεσε γυμνασιάρχης στὴ Θεσσαλονίκη (1880-1886), καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης καὶ τῆς Ἐπιγραφικῆς στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν (1892-1902) καὶ Σύμβουλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (1889-1900). Τὸ 1896 καὶ 1897 ἔκανε ἀνασκαφὴν στὸν Κεραμεϊκό.]

των ἐξεδήλωσεν ἐν ἰδίᾳ πραγματεία ἣν ἀνωνύμως ἐξέδωκεν τὸ 1860, ἐπικρίνων τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Θ. Ζαΐμη ὑποβληθὲν εἰς τὴν Βουλὴν Νομοσχέδιον τοῦ Πανεπιστημίου, ἐξελέγχων τὰς ἀτελείας τούτου καὶ τὴν ἀκηδεῖαν τῶν τέως κυβερνησάντων τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἐξ ἧς ἀκηδεῖας μικρὰ πρόοδος εἶχε γίνεи τότε ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστήμασι. Μὴ περιορισθεὶς δὲ εἰς τὸν ἔλεγχον τούτων, θαρράλως προτείνει καὶ τὰ μέσα δι' ὧν δυνατὸν εἶναι νὰ ἐνισχυθῶσι τὰ γράμματα καὶ νὰ βελτιωθῇ ἡ τύχη τῶν διδασκόντων παρ' ἡμῖν ὅπως καὶ ἡ διδασκαλία αὐτῶν τελειότερα ἀποβῇ καὶ συγγράμματα ἐπιστημονικὰ παρ' αὐτῶν προκαλέσωμεν.

Αἱ συνεταὶ καὶ ὠφέλιμοι παρατηρήσεις τοῦ φίλου τῶν γραμμάτων τούτου λογίου δὲν εἰσηκούσθησαν δυστυχῶς εἰς τοὺς πολυταράχους ἐκείνους τῆς μεταπολιτεύσεως χρόνους, οὐδὲ τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα διὰ ταῦτα ἐπήνεγκον. Ἡ ὀρθότης ὅμως καὶ σπουδαιότης αὐτοῦ ἀείποτε ἔχει ἀναμφισβήτητον κύρος. |

Τὰ ὑπ' ἐμοῦ γραφέντα καὶ δημοσιευθέντα.

- 1842 διατριβὴ περὶ τῆς ἀ' διδασκαλίας τῆς Ἀντιγόνης ἐν Βερολίῳ· δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ Ἀθηνᾶ.
- 1846 ὡσαύτως ἐν τῇ Ἀθηνᾶ ἐδημοσίευσσα μακρὰν διατριβὴν περὶ τοῦ ἐν Schulpforte Γυμνασίου⁴, ὅπου ἐδιδάχθη ἐπὶ ἔν ἔτος.
- 1847 ἱστορίαν τῆς ἐν Δημητσάνῃ ἀρχαίας ἑλλ. Σχολῆς καὶ περὶ τῶν πρώτων αὐτῆς διδασκάλων.
- 1849 Εἰσαγωγικὸν μάθημα εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν ἀρχαιολογιῶν, περὶ τῆς συγγενείας τῆς φιλολογίας καὶ ἀρχαιολογίας.
- 1849 Μετέφρασα τὴν τοῦ Δανοῦ Μαδβιγίου λατινικὴν γραμματικὴν.

4. [Τὸ γυμνάσιο τοῦ Schulpforte στὴ Σαξωνία, ὅπου φοίτησε ὁ Εὐθ. Καστόρχης, ἰδρύθηκε ὡς μοναστήρι τὸ 1137 ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Udo τὸν πρῶτο τοῦ Naumburg. Τὸ 1543 ὀρίστηκε ὡς σχολεῖο ἀρρένων ὅπου ἡ φοίτηση ἦταν δωρεάν. Ἀπὸ τὸ 1935 ἕως τὸ 1945 ἔγινε σχολὴ τῶν Ἐθνικοσοσιαλιστῶν. Τὸ 1945 ξαναβρῆκε τὸν ἀρχικὸ του προορισμό.]

- 1851 ἐξέδωκα ἐπίτομον λατιν. γραμματικὴν καὶ συντακτικόν.
- 1853 πρῶτα μαθήματα τῆς λατινικῆς γλώσσης.
- 1856 Κρίσιν τοῦ ποιητικοῦ ἀγῶνος Ράλλη.
- 1859 Ἐκθεσιν τῶν πράξεων τῆς ἀρχαιολ. ἐταιρίας.
- 1860 Περὶ τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς τύχης τῶν διδασκόντων ἐν Ἑλλάδι.
- Κρίσιν τοῦ φιλολογικοῦ ἀγῶνος Τσοκάνου.
- 1861 Κρίσιν τοῦ φιλολογικοῦ ἀγῶνος Ροδοκανάκη.
- 1865 Κρίσιν τῆς ἐξελληνισθείσης κόμης τῆς Βερενίκης τοῦ Κατούλλου ὑπὸ Φιλητᾶ, ἐν τῇ Πανδώρα δημοσιευθεῖσαν.
- 1866 ιδιώματα τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐν τῇ Χρυσολίδι.
- 1870 Περὶ τῶν ἐν Αἰδηψῷ θερμῶν ὑδάτων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐν τῷ ἡμερολ. Εἰρ. Ἀσωπίου. |
- 1872 Πρυτανικὸν λόγον, περὶ τῆς ἀρχῆθεν κοινωνίας τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς καὶ Ρωμαίους καὶ τῆς ἐπενεργείας αὐτῆς πρὸς τούτους.
- 1873 Πρυτανικὴν λογοδοσίαν.
- 1875 Κρίσιν τοῦ φιλολ. ἀγῶνος Ροδοκανάκη ἐν τῷ β' τόμῳ τοῦ Ἀθηναίου καὶ πάλιν ἐν τῷ δ' τόμῳ.
- 1872-82 Περιοδικὸν Ἀθήναιον εἰς 10 τόμους, ἐν ᾧ πολλὰ πραγματεῖαι μου θρησκευτικά, κριτικά, ἀρχαιολογικά καὶ γραμματολογικά.
- 1877 Περὶ τοῦ ἐν Σουνίῳ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ ἡμερολογίῳ Ἀσωπίου.
- 1879 ἱστορικὴν ἔκθεσιν περὶ τῶν πράξεων τῆς ἀρχαιολ. ἐταιρίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς τὸ 1837-1879.
- 1874 Ν. Α. Μακρῆ κληροδότημα εἰς τὴν Σχολὴν Δημητζίανης α' τεῦχος, β' τεῦχος 1880 καὶ γ' τεῦχος 1885, ἔνθα δίδω λόγον τῆς διαχειρίσεως κληροδοτήματος 15.000 δρ. ὃ παρέλαβον τὸ 1852, αὐξήσεως αὐτοῦ εἰς 250.000 εἰς διάστημα 31 ἐτῶν.
- 1877 τὰ τῆς ἐκφορᾶς καὶ ταφῆς καὶ οἱ ἐκφωνηθέντες λόγοι εἰς τὴν κηδεῖαν Καλλινίκου Καστόρη.

- 1883 Περὶ τῆς ἐν Λονδίνῳ ἀρχαίας ἑλλ. ἐκκλησίας ἐν τῷ ἡμερολ. Ἀσωπίου τοῦ 1884.
- 1884 Περιγραφὴ τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου ἐν τῷ Ἐσπέρῳ τῆς Λειψίας.
- 1884 Σιγίλλιον γράμμα ἀνέκδοτον τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄ περὶ τῆς ἐν Αἰγίνῃ Μονῆς, ἐν τῷ αὐτῷ ἡμερολ.
- 1887 Σύντομον βιογραφίαν μου ἐν τῇ Κλειοῖ τῆς Λειψίας μετὰ τινων προσθηκῶν τοῦ ἐκδότου, ἔνθα καὶ φωτογραφία μου. |

Τῶν καταλεχθέντων πονημάτων μου τὰ μὲν εἶναι διδακτικά, τὰ δὲ κριτικά καὶ ἄλλα ἱστορικά, ὀλίγα δὲ ἀκριβῶς ἐπιστημονικά, τοιαῦτα ἰδίως εἶναι αἱ ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηναίῳ διατριβαί μου προελθοῦσαι ἐκ τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκθέντων μαθημάτων μου, ἃς ἐδημοσίευσα ὡς δείγματα τῆς περὶ τὴν ἔρευνάν τινων μαθημάτων ἀκριβείας μου.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω καταλόγου τῶν ἐκδοθέντων πονημάτων μου γίνεται δῆλον ὅτι ἀπὸ τοῦ 1842 ἕως τοῦ 1887, δοθείσης μοι ἀφορμῆς, οὐδέποτε ἔπαυσα γράφω. Εἰς τοῦτο δὲν ἔλειπεν μὲν ἡ φιλοπονία μου, ἀλλ' οὐδὲν λόγου πολλοῦ ἄξιον πόνημά μου πλέον τῶν ἐν τῷ Ἀθηναίῳ διατριβῶν μου, ἃς συνέγραψα μετὰ προσοχῆς ἐν τε τῷ πραγματικῷ καὶ λεκτικῷ αὐτῶν. Ὁ λόγος δὲ τῆς ἐλλείψεως ταύτης εἶναι προφανής. Τὰ δημοσιευόμενα συγγράμματα παρ' ἡμῖν, ἐὰν μὲν εἶναι διδακτικά καὶ παιδαγωγικά καὶ χρήσιμα εἰς τὸν πρακτικὸν βίον, ἀναγινώσκονται καὶ ἀγοράζονται διὰ τὴν ἄμεσον αὐτῶν χρησιμότητα. Ἄν δ' ἀκριβῶς ἐπιστημονικά, τότε ἀνάγκη ὁ συγγραφεὺς νὰ κοπιᾷ εἰς τὴν σύνταξιν αὐτοῦ, ν' ἀγοράσῃ ἐξ ἰδίων τὰ τῇ ἐπιστήμῃ του νέα συγγράμματα, διότι τοιαῦτα δὲν ἔχει ἡ δημοσία βιβλιοθήκη ἢ ὀλίγα μόνον ὡς συγκροτηθεῖσα ἐκ δωρεῶν μόνον οὐχὶ δὲ ἐξ ἐπιστημονικῆς ἀνάγκης τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐπιστήμης, νὰ δαπανήσῃ εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν καὶ νὰ διανείμῃ δωρεὰν εἰς οὓς θέλει ἵνα ἀναγνώσωσιν αὐτά. Ἄλλως θὰ τὰ φυλάττῃ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ τὰ χαίρεται αὐτός, | διότι τίς ἐδημοσίευσεν ἐπιστημονικὸν σύγγραμμα καὶ εἰσέπραξεν ἐκ πωλήσεων τὰ ἐξοδευθέντα χρήματα; Ἐκ τῆς μεταφράσεως τῆς τοῦ Μαδβιγίου λατινικῆς γραμματικῆς δὲν

ἦτο δυνατὸν νὰ εἰσπράξω ὅσα ἐδαπάνησα εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτὴν, εἰ μὴ ἐβοήθει μοι τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἡ Κυβέρνησις. Ἡ πεῖρα οὕτω μοι ἐδίδαξεν ἱκανῶς. Πλὴν τῆς γραμματικῆς τοῦ Μαδβιγίου, ἣτις εἶναι καὶ ἐπιστημονικὸν σύγγραμμα καὶ διδακτικὸν συνάμα καί, ὡς τινῶν, ἔδει νὰ προκαλέσῃ καὶ δευτέραν καὶ τρίτην ἔκδοσιν, ἂν ἄλλως εἶχον τὰ πράγματα παρ' ἡμῖν, ἐδίδαξέν με ἡ τοῦ περιοδικοῦ Ἀθηναίου ἔκδοσις, ὅτι οὐκ ἀνάγκη ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων ὑπάρχει παρ' ἡμῖν οὔτε συγγραφεῖς. Ἡ τοῦ Ἀθηναίου ἔκδοσις προεκλήθη ὅπως ὑπάρχει περιοδικόν τι ἵνα δημοσιεύσιν οἱ λόγοι καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦ Πανεπιστημίου καθηγηταὶ ὅ,τι ἄξιον δημοσιεύσεως ἔχουσιν. Ὑπεσχέθη καὶ ἀμοιβὴν τινα εἰς τοὺς γράφοντας ἐκ τῶν ἐνόνητων, καὶ ὅμως μόλις ἔζησεν τοῦτο δεκαετίαν, διότι ὀλίγην περιεῖχεν ὕλην καὶ ὀλιγώτεροι ἠγόραζον αὐτό. Χάρις εἰς τοὺς ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ λόγιους, οἵτινες ἠγόραζον περὶ τὰ 200 ἀντίτυπα αὐτοῦ. Τούτου ἕνεκα ἔπαυσε τοῦτο, ὅπως θέλη παύσει καὶ πᾶν ἄλλο περιοδικὸν ἐπιστημονικὸν ἐν ὅσῳ τὰ ἡμέτερα ἔχουσιν ὅπως νῦν ἔχουσι. Μὴ καταφερώμεθα λοιπὸν κατὰ τῶν λογίων ὡς ὀκνηρῶν καὶ ἀφιλοτίμων. *Homo alit artes*⁵, παρ' ἡμῖν ὅμως οὔτε ὑλικὴν τιμὴν οὔτε ἠθικὴν ἔχουσιν οἱ ἐπιστήμονες. Τοῦτο ἕνεκα καὶ ὀλίγοι τοιοῦτοι ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν. Εἴθε τὸ μέλλον νὰ εἶναι γονιμώτερον εἰς τούτους. |

Περὶ τῶν ἐν τῷ Ἀθηναίῳ διατριβῶν μου.

Εὐθὺς μετὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἐπάνοδόν μου ἤρχισα νὰ ἀσχολοῦμαι εἰς σύνταξιν ἐπιστημονικῶν διατριβῶν, παρασκευαζόμενος τότε διὰ τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίαν μου. Καὶ πρώτη τῶν διατριβῶν μου εἶναι ἡ, ἐν χειρογράφοις εὑρισκομένη, περὶ χαρακτῆρος τῶν Ρωμαίων ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τῷ βίῳ, ἣν ἀνέγνωσα ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὡς ὑφηγητὴς τὸ 1847. Μετὰ ταῦτα παρεσκεύασα τὸν εἰσιτηρίον μου λόγον, ὃν ἀνέγνωσα καὶ ἐτύπωσα εἰς ἴδιον φυλλάδιον καὶ ἐν τῇ *ἐφημερίδι τῶν*

5. [Ἡ φράση ἀπὸ τὸν Κικέρωνα (*Tusculanarum disputationum* I, II, 4: ἡ ἐκτίμησις τῶν ἀνθρώπων ἀναπτύσσει, τρέφει, τὴν τέχνη).]

φιλομαθῶν τοῦ Δ. Πανταζῆ τὸ 1849 περὶ τῆς σχέσεως τῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἀρχαιολογίας παρ' ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις.

Ἀπὸ τοῦδε ἤρχισα νὰ παρασκευάζω τὰ τῶν ἑλλ. ἀρχαιολογιῶν μαθημάτά μου, διδάσκων αὐτὰ πρῶτον ὡς ὑφηγητῆς καὶ εἶτα ὡς καθηγητῆς, ἦτοι τὸν πολιτικὸν καὶ οἰκιακὸν βίον τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν, δις ἢ τρις διδάξας ἕκαστον αὐτῶν. Συγχρόνως δέ, διδάσκων καὶ ἐρμηνεῖαν εἰς Ρωμαίους συγγραφεῖς καὶ ποιητάς, συνέγραφον καὶ ἐδίδασκον εἰσαγωγὰς ἐκτενεῖς ἐτέρου κλάδου τῶν γραμμάτων, εἰς ὃν ἀνήκεν ὁ ἐρμηνευόμενος ποιητῆς ἢ λογογράφος. Πάντα ταῦτα ἔχων ἐν χειρογράφοις καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλολογίας ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. |

Ἡ συγγραφὴ πάντων τούτων τῶν πονημάτων μου ἐγένετο ἐκ συγγραμμάτων γερμανικῶν· ἀλλὰ πανταχοῦ ὅπου εἶναι δυνατόν, ἀνέτρεχα εἰς τὰς ἀρχαίας πηγὰς, σκοποὺν ἔχων νὰ ἐπιδιορθώσω αὐτὰ καὶ καιροῦ τυχῶν νὰ ἐκδώσω. Ἐνεκα ὁμῶς τῶν πολλῶν ἀσχολιῶν μου ἐν τῇ παρασκευῇ τῶν διδασκομένων μαθημάτων μου καὶ ἐν τῇ διοικήσει τῶν κτημάτων μου δὲν μοὶ ἔμεινεν καιρὸς νὰ ἐτοιμάσω αὐτὰ εἰς τύπωσιν, καὶ μάλιστα διότι, ὡς ἀλλαχοῦ εἶπον, δὲν εἶχον ἐλπίδας ἀμοιβῆς τῶν κόπων μου. Ὅθεν περιορίσθην εἰς δημοσίευσιν μόνον τῶν πραγματειῶν μου εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ συγγράμματα.

Πρὸς τοιοῦτον σκοποὺν προεκάλεσα τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἀθηναίου, ὅπως ἐν αὐτῷ δημοσιεύω διατριβὰς μου ἐκ τῶν διδασκομένων μαθημάτων μου, ἃς προηγουμένως ἐπεξεργάσθην ἱκανῶς ὅσον τοῦλάχιστον μοὶ ἦτο δυνατόν.

Εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο, ἐκδιδόμενον ἀπὸ τοῦ 1872-1882, ἐπὶ δεκαετίαν δηλαδὴ, ἐδημοσίευσα πολλὰς διατριβὰς μου ἐξ ἑνὸς ἐκάστου τῶν διδαχθέντων μαθημάτων μου, τὰς πλείστας δὲ ἐκ τῆς θρησκευτικῆς ἀρχαιολογίας τῶν Ἑλλήνων καὶ οὐτὲ ὀλίγας ἐκ τῆς ρωμαϊκῆς γραμματολογίας.

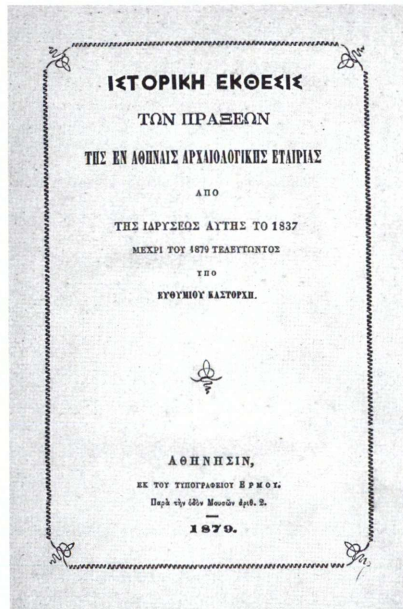
Διατριβαὶ μου ἐν τῷ Ἀθηναίῳ

Καὶ αἱ μὲν περὶ τῶν θρησκευτικῶν ἢ περὶ τῆς τῶν θεῶν λατρείας διατριβαὶ μου ἐτυπώθησαν εἰς τὸν Α'. Β'. Γ'. Δ'. Η'. καὶ Θ' τόμον τοῦ Ἀθηναίου, ἡ δὲ περὶ ἀρχαίας καὶ νέας σατύ-

ρας τῶν Ρωμαίων καὶ περὶ τῆς κωμικῆς αὐτῶν ποιήσεως ἐν τῷ Ε΄ καὶ ΣΤ΄ τόμῳ ἔνθα καὶ ἡ ἱστορία τοῦ ἐν Ρώμῃ ἑλληνικοῦ δράματος, τοῦ ἄλλως *fabulae palliatae* καλουμένου. Ἐν δὲ τῷ Γ΄ τόμῳ περιέλαβον πᾶσαν τὴν ἱστορίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ θεάτρου, τὰ περὶ ὑποκριτῶν καὶ τὰ τῆς οἰκονομίας τῶν ρωμαϊκῶν δραμάτων. Ἐν δὲ τῷ Ζ΄ τόμῳ ἀνηρεύνησα ἀπάσας τὰς ἱστορικὰς γνώσεις τῶν Ἑλλήνων περὶ Ἰταλίας καὶ Ρώμης ἰδίως ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων, καὶ μάλιστα ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ βασιλέως Ταρκυνίου, ἐφ' ὧν εἰσέρρευσε κατὰ Κικέρωνα εἰς τὴν Ρώμην ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς οὐχὶ διὰ ῥυακίων, ἀλλὰ δι' ἀφθόνων ποταμῶν.

Ἐν γένει δὲ τὸν τε χαρακτήρα τῶν Ῥωμαίων, τῆς ἐξ ἀρχῆς περὶ Ἰταλίας καὶ Ῥώμης γνώσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἐπίδρασιν τούτων πρὸς ἐκπολιτισμὸν τῆς Ῥώμης καὶ τὴν ἐν τοῖς γράμμασι προκοπὴν τῶν Ῥωμαίων ἐξήτασα καὶ ἐξέθηκα διὰ μαρτυριῶν ἀρχαίων καὶ νέων ἐν τῷ πρυτανικῷ μου λόγῳ τὸ 1872 περὶ τῆς ἀρχῆθεν κοινωνίας τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς καὶ Ῥωμαίους.

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ

Τὸ ἐξώφυλλο
 τῆς Ἱστορίας τῆς
 Ἀρχαιολογικῆς
 Ἐταιρείας
 τοῦ Εὐθυμίου
 Καστόρχη (1879).

ΕΡΓΟΛΑΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ

Τὰ ἔργα ἀναστήλωσης καὶ ἀνακατασκευῆς τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως, γίνονται σ' ἓναν χῶρο ἐρευνημένο, καθαρὸ, μελετημένο καὶ δημοσιευμένο. Ἐκατοντάδες τὸ προσωπικὸ: ἐργάτες, τεχνίτες, μηχανικοί, ἀρχιτέκτονες, ἐργοδηγοί, συντηρητές, σχεδιαστές, φωτογράφοι, διοικητικοί, χειριστὲς Η/Υ, προγραμματιστές, ἀρχαιολόγοι, ἐπιγραφικοί, τοπογράφοι, γεωμέτρεις, ὑπάλληλοι γενικῶν καθηκόντων, ὁδηγοὶ αὐτοκινήτων, χειριστὲς μηχανημάτων, γεωλόγοι, γεωτεχνικοί, χημικοί, ἠλεκτρολόγοι, βιντεολήπτες, λογιστὲς, γραφεῖς, ἀρχειοθέτες φωτογραφιῶν, ἐγγράφων, σχεδίων, εἰδικοὶ στὶς ἐκθέσεις, στὶς δημόσιες σχέσεις, σύμβουλοι τεχνικοὶ καὶ ἀρχαιολογικοί, ἐκπαιδευτικοί, γραφίστες, ἐπιμελητὲς ἐκδόσεων, παιδαγωγοί, καθαριστὲς καὶ καθαρίστριες, πρακτικογράφοι, γλύπτες. Ὅλοι ἐργάζονται γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν ἐπιτυχία ἐνὸς ἔργου, ποῦ προβάλλεται στὶς ἐφημερίδες, στὰ περιοδικά, στὴν τηλεόραση: ποῦ τὸ ἐπισκέπτεται ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ κράτους, ὁ Ὑπουργὸς ἔργου ποῦ τυγχάνει σχεδὸν καθολικῆς ἐπιδοκίμασις, ποῦ ἐπανορθώνει τὶς ζημίες τοῦ παρελθόντος, τὶς ζημίες ποῦ προκάλεσαν οἱ παλιοί, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν Μοροζίνη καὶ τὸν Κυριακὸ Πιττάκη, τὸν πρῶτο ἀναστηλωτὴ τοῦ Παρθενῶνος, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὸν Ἰωάννη Κωλέττη «ἐφαντάσθη - - καὶ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Παρθενῶνος, ὅθεν τοὺς ὀλομαρμάρους τοίχους ἐπεσκεύασεν ἀπειροκάλως μὲ ὀπτὰς πλίνθους, προσράψας εἰς Βασιλικὴν πορφυρᾶν χλαμύδα καραβόπανον!!», καὶ συνεχίζοντας μὲ τὸν Μπαλάνο καὶ τὸν Ὁρλάνδο.

Οἱ γραμμὲς ποῦ προηγοῦνται εἶναι εἰσαγωγὴ στὴ δημοσίευση μιᾶς μειοδοτικῆς διακήρυξης τοῦ Πιττάκη, τῆς 20 Δεκεμβρίου 1839, πρὶν ἀπὸ 167 χρόνια. Ὁ Πιττάκης μόνος ἀποτελοῦσε ὀλόκληρη τὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία, ὅπως ὁ Κουλοχέρης ἀποτελοῦσε τὸν στρατὸ καὶ τὸν στόλο τοῦ βασιλιᾶ Ἀστόχαστου. Προκηρύσσει λοιπὸν ὁ Πιττάκης μειοδοτικὸ διαγωνισμὸ γιὰ τὴν καθάριση τῆς Ἀκροπόλεως, μεταξὺ Παρθενῶνος καὶ Ἐρεχθείου, μὲ τοὺς ἐξῆς ὅρους:

Ἄρ. Πρωτ. 665 | Ἄρ. Δ. 344 | Ἐν Ἀθήναις τῇ 20: Δεκεμβρ. 1837 | Ἡ Β. Ἐφορία τοῦ Κεντρικοῦ Μουσείου τῶν Ἀρχαιοτήτων | Διακηρύττει.

Κατὰ συνέπειαν τῆς ἀπὸ 15 Δεκεμβρ. & ὑπ' ἀριθ. 17317 ἐγκρίσεως τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδευσεως Β. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας, ἐκτίθεται εἰς τὴν πόλιν ταύτην εἰς μειοληψίαν ἢ καθάρσις εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τοῦ μέρους τοῦ μεταξὺ Παρθενῶνος καὶ Ἐρεχθείου, ἀπὸ τὰ χῶματα καὶ τὰς εὐμετακομίτους πέτρας, κατὰ τοὺς ἐξῆς ὅρους.

Α^{ον}. Τὰ χῶματα καὶ αἱ εὐμετακόμιστοι πέτραι τοῦ μέρους τοῦ μεταξὺ Παρθενῶνος καὶ Ἐρεχθείου, ἀρχίζοντα ἐκ τοῦ δυτικοῦ μέρους, ἀπὸ τὴν τρίτην στήλην τοῦ Παρθενῶνος καὶ προχωροῦντα κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ Ἐρέχθειον, καθὼς εἶναι ἀνεσκαμμένον τὸ μέρος τοῦτο, μὲ τὴν γραμμὴν τῆς ἀνασκαφῆς πρὸς τὸ βόρειον μέρος, καὶ πρὸς τὸ ἀνατολικόν, εἰς τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἀνεσκαμμένον ἐπίπεδον νὰ καθαρισθῶσιν.

Β^{ον}. Οἱ Ἐργολάβοι θέλουσι ρίπτει τὰς ὕλας ἐκ τοῦ νοτίου τείχους τῆς Ἀκροπόλεως, ἀφ' ὅπου ὁ Ἔφορος τοῦ Μουσείου τοὺς δείξει.

Γ^{ον}. Ἡ Ἐφορία αὕτη θέλει δόσει εἰς τοὺς Ἐργολάβους ἀξίνας, πτυάρια, καὶ μονότροχα ἀμαξάκια διὰ τὴν Ἐργασίαν, τὰ ὅποια μετὰ ταῦτα θέλουσιν ἀποδόσει.

Δ^{ον}. Οἱ Ἐργολάβοι θέλουσι πληρωθῆ ἀπὸ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον, τὸ ἐν τρίτον τῆς ὅλης συμφωνηθείσης ποσότητος, ἀφ' οὗ ἐργασθῶσι καὶ καθαρίσωσι τὸ ἥμισυ τοῦ προδιορισθέντος τούτου μέρους.

Ε^{ον}. Ἡ Ἐργασία αὕτη θέλει τελειώσῃ ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀνυπερθέτως, ἀφ' οὗ ἐγκριθῆ ἀπὸ τὴν ῥηθείσαν Γραμματείαν.

Στ'. Ἡ κήρυξις τῆς μειοληψίας ταύτης ἄρχεται ἀπὸ τὰς 24 - τοῦ τρέχοντος Δεκεμβρίου, καὶ τελειωτικὴ αὐτῆς ἡμέρα εἶναι ἡ 28. τοῦ αὐτοῦ μηνός. | Ὁ Ἔφορος τοῦ Κεντρικοῦ Μουσείου καὶ τλπ. | Κ. Σ. Πιττάκης.

Ὁ Πιττάκης ζοῦσε σὲ μιὰ μικρὴ Ἑλλάδα, τοῦ Καποδίστρια καὶ τοῦ Ὄθωνος. Τὸν χῶριζαν ἀπὸ τῆ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου μόλις 12 χρόνια. Ἐμᾶς, σήμερα, μᾶς χωρίζουν ἀπὸ ἐκεῖνον 169 χρόνια. Οἱ δυνατότητές μας εἶναι πολλαπλάσιες καὶ τὰ κατορθώματά μας ἀναλόγως μεγαλύτερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα. Ἐκεῖνος γιὰ τὶς ἀναστηλώσεις του δανειζόταν σχοινὶ ἀπὸ τὸ ἐργοτάξιο τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ὄθωνος, ἐμεῖς ἔχουμε πρόβλημα νὰ ἀπορροφήσουμε (sic) τὰ χρήματα ποῦ μᾶς δίνουν. Ἀλλὰ γιὰ ὅλα αὐτά, ποῦ ἔγιναν καὶ γίνονται, χρειάζεται κάτι περισσότερο ἀπὸ ἓνα σημεῖωμα ὅπως τοῦτο ἐδῶ.

B.X.II.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΥ

(1952 - 27 Αύγουστου 2006)

Ὁ Παναγιώτης Βελισσαρίου γεννήθηκε στὸ Κάιρο. Ἐκεῖ ἔκανε τὶς ἐγκύκλιες σπουδές του καὶ κατόπιν φοίτησε στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῶν σπουδῶν τοῦ ἄρχισε νὰ μελετᾷ τὴν ἀρχαιολογία καὶ ἱστορία τῆς παλαιοχριστιανικῆς καὶ τῆς βυζαντινῆς περιόδου, μάλιστα τῶν οἰκιστικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς σιναϊτικῆς χερσονήσου. Καθηγητὴ τῆς Βυζαντινῆς Ἀρχαιολογίας εἶχε τὸν Δημήτριο Πάλλα, τοῦ ὁποῦ διετέλεσε καὶ βοηθός. Ἀπὸ τὸ 1990 ἄρχισε νὰ συνεργάζεται μαζί του γιὰ τὴν ἐτοιμασία τῆς δημοσίευσης τῆς ἀνασκαφῆς τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς τοῦ Λεχαίου (ΠΑΕ 1956-1961, 1965). Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Δ. Πάλλα ὁ Π. Βελισσαρίου ἀνέλαβε μόνος του τὴ μελέτη καὶ σύνταξη τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καὶ γλυπτῶν τῆς βασιλικῆς, κατόπιν ἀναθέσεως τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἀπὸ τὸ Συμβούλιο τῆς Ἑταιρείας.

Ὁ Π. Βελισσαρίου κατὰ τὸ διάστημα 1980-1984 διετέλεσε ἐπιστημονικὸς συνεργάτης τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν γιὰ τὴ σύνταξη τοῦ ἔργου *Tabula Imperii Romani* (Θράκη, Θεσσαλία, Ἥπειρος). Διετέλεσε ἀκόμη συνεργάτης τῆς Ὁλλανδικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς (1985) καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας (1984-1985) στὴν ἔκδοση τοῦ ἔργου τοῦ Ἄν. Κ. Ὁρλάνδου καὶ Ἰω. Τραυλοῦ, *Λεξικὸν τῶν ἀρχαίων ἀρχιτεκτονικῶν ὄρων*. Ὁ Π. Βελισσαρίου ἐργάστηκε ὡς ἔκτακτος ἐπιστημονικὸς βοηθός ἢ συνεργάτης τῆς Ἐφορείας Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Σπάρτης καὶ κατὰ τὴν περίοδο 1990-2002 δίδαξε στὴ Μέση Ἐκπαίδευση, μὲ τελικὴ θέση τὴ διεύθυνση τοῦ Λυκείου Ἀνδριτσαινῆς. Τὸ 2002 τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας τοῦ ἀνέθεσε τὴν ὀργάνωση καὶ διεύθυνση τῆς Ὑπηρεσίας «Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Ἀρχεῖα νομοῦ Ἀρκαδίας».

Ὁ Π. Βελισσαρίου εἶχε σημαντικὴ ἐπιστημονικὴ δράση μὲ συμμετοχὴ σὲ συνέδρια ὅπου ἀνακοίνωνε τὰ πορίσματα ἐρευνῶν του καὶ μὲ τὴ δημοσίευση πλήθους μελετῶν. Πιστὸς ἐταῖρος καὶ φίλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τῆς κληροδότησε τὸ σπίτι του στὸ Μοσχάτο καὶ τὸ προσωπικὸ του φωτογραφικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ ἀρχεῖο.

B.X.Π.

ΜΑΡΙΑ ΣΑΛΛΙΩΡΑ ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΟΥ (1946 - 30 Σεπτεμβρίου 2006)

Τὸ Συμβούλιο μὲ μεγάλη λύπη ἀναγγέλλει στοὺς ἐταίρους τὸν θάνατο τῆς Συμβούλου Μαρίας Σαλλιώρα Οἰκονομάκου, Ἀρχαιολόγου ἡ ὁποία ὑπηρετοῦσε στὴ Β΄ Ἐφορεία τῶν Ἀρχαιοτήτων (Αττικῆς) μὲ περιοχὴ ἀρμοδιότητος τὴ Λαυρεωτικὴ καὶ τὸν Ραμνοῦντα.

Εἶχε διοριστεῖ, ὡς ἔκτακτη ἐπιστημονικὴ βοηθός, τὸ 1969 καὶ μὲ τὴν ιδιότητα αὐτὴ ὑπηρέτησε μέχρι τῆς μονιμοποιήσεώς της, τὸ 1983. Τὴν περίοδο 1976-1983 ἦταν τοποθετημένη στὴν ὑπὸ τὴ διεύθυνσή μου Ἐφορεία τῶν Ἀρχαιοτήτων

Ἡ πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνα κατὰ τὴ διάρκεια κατασκευῆς τοῦ λεμβοδρομίου.
Φωτογραφία τῆς Μαρίας Σαλλιώρα-Οἰκομάκου.

Ἀττικῆς, ἀπὸ ὅπου μετατέθηκε στὴν Χαλκίδα. Ἐκεῖ ἔμεινε μέχρι τοῦ 1990. Τὴ χρονιὰ αὐτὴ ἐπανῆλθε στὴν παλιά της θέση στὴν Ἀττικὴ ὅπου εἶχε τὴν εὐθύνη τῆς ἐποπτείας καὶ τῆς ἔρευνας τῆς Λαυρεωτικῆς καί, γιὰ ἓνα διάστημα, τῆς περιοχῆς τοῦ Μαραθῶνος. Εἶναι μέγας ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνασκαφῶν ποὺ ἔχει κάνει, τὶς ὁποῖες φρόντιζε νὰ δημοσιεύει.

Πρὶν λίγους μῆνες εἶχαμε ὑποδεχθεῖ στὸ Συμβούλιο τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τὴ Μαίρη Οἰκονομάκου. Θυμᾶμαι τοὺς δισταγμοὺς τῆς ὅταν τῆς ἀνακοίνωσα τὴν ἐπιθυμία μας νὰ δεχθεῖ τὸ ἀξίωμα τῆς Συμβούλου. Γιὰ μένα ἡ παρουσία τῆς ἀνάμεσά μας ἦταν χαρμόσυνο γεγονός· συνεχιζόταν ἡ ἀπὸ δεκαετίες συνεργασία μας, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ποὺ παρουσιάστηκε στὴν Πολυγνώτου 13 ὡς νέα Ἐπιμελήτρια.

Στην κουραστική ύπηρεσία της, σχεδόν 35 χρόνια μέσα στον Κλάδο, δεν διέψευσε ποτέ τις ελπίδες που είχαμε στηρίξει πάνω της. 'Ακούραστη, πάντα πρόθυμη να αναλάβει πρόσθετα καθήκοντα και πρωτοβουλίες, κάτι σπάνιο και τότε, που παραξένευε. Μακρόθυμη για τους γύρω της αλλά και μεγάθυμη, συγχωρώντας στους άλλους, εκείνα που δεν επέτρεπε στον εαυτό της.

"Αν ή έπιστήμη δίνει χαρά, αυτό το έβλεπες στη Μαίρη Οικονομάκου που κάθε της εύρημα το ανακοίνωνε ευθύς στους συναδέλφους. Όταν, πριν από πολλά χρόνια, της άνευθεσα τη φροντίδα της περιοχής της Λαυρεωτικής δεν φανταζόμουν πόσο θα προχωρούσε την έρευνα, μέσα σε αντίξοες περιστάσεις, αντιμετωπίζοντας καταστάσεις που δεν θεωρούσαμε, οί παλιότεροι, κατάλληλες για μιὰ γυναίκα.

Έκει, στον Θορικό, είχαμε και οί δυο ευχάριστη συνεργασία στην αποκάλυψη της διπλής στοάς που έλυσε ένα μεγάλο επιστημονικό ζήτημα. Τα τελευταία χρόνια βρέθηκε μέσα στη δίνη των όλυμπακων ανασκαφών. Και ήταν τύχη οί εκείνη ανέλαβε την έρευνα στο πεδίο της μάχης του Μαραθώνος που τα πορίσματά της δημοσιεύονται σε λίγο στην *Αρχαιολογική Έφημερίδα*. Ήταν τύχη, γιατί ή επιστημονική άκεραιότητά της δεν λύγισε μέσα στην πίεση που άσκούσε επάνω της ο καιροσκοπιμός και ή σκοπιμότητα.

Η παρουσία της στο Συμβούλιο της Αρχαιολογικής Έταιρείας, από τις 16 Δεκεμβρίου του 2005 έως τις 12 Σεπτεμβρίου φέτος, που έγινε ή τελευταία του συνεδρίαση, ήταν μιὰ νότα νηφαλιότητας που την συνόδευε ο ιδεαλισμός της και ή αισιοδοξία, χαρακτηριστικά που την έκαναν να ξεχωρίζει ανάμεσα στους αρχαιολόγους του Κλάδου. Η πνευματική ώριμότητά της και ο ρεαλισμός της μās πρόσφερε εικόνα των πραγμάτων χωρίς προκαταλήψεις.

B.X.Π.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΠΑΣΑΔΑΙΟΣ

(1914 - 23 Ιουνίου 2003)

Τὸ Συμβούλιο πληροφορήθηκε μὲ μεγάλη καθυστέρηση τὴν ἀπώλεια τοῦ Ἀριστείδη Πασαδαίου, ἐταίρου μας ἀπὸ τὸ 1968 (Α.Μ. 302).

Γεννήθηκε στὴ Χάλκη τῶν Πριγκηπωνήσων καὶ ἔκανε τὶς στοιχειώδεις ἐγκύκλιες σπουδές του στὴν Κοινοτικὴ ἀστικὴ σχολὴ τῆς Χάλκης καὶ τὶς γυμνασιακὲς στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης καὶ στὸ Ζωγράφειο Λύκειο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀποφοίτησε τὸ 1930.

Σπούδασε στὴν Ἀνώτερη Ἀρχιτεκτονικὴ Σχολὴ τῆς Ἀκαδημίας Καλῶν Τεχνῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ ὅπου ἔλαβε τὸ δίπλωμα τὸ 1936. Συνέχισε τὶς σπουδές του στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως ὅπου παρακολούθησε Βυζαντινὴ Ἀρχαιολογία (Φίλιπ Σβάνφουρτ), Ἰσλαμολογία (Έρνστ Ντόιτς) καὶ Εὐρωπαϊκὴ Τέχνη (Μ. Ἰποίρογλου). Μὲ τὸν πρῶτο ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς του ἐκπόνησε διδακτορικὴ διατριβὴ μὲ τὸν τίτλο *Ἐπὶ δύο βυζαντινῶν μνημείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως*. Λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ καθηγητοῦ Φ. Σβάνφουρτ, ἡ διατριβὴ ὑποβλήθηκε στὸ ΕΜΠ (Σχολὴ Ἀρχιτεκτόνων) καὶ ὁ Ἀριστείδης Πασαδαῖος ἔλαβε τὸ δίπλωμα καὶ τὸν τίτλο τοῦ Διδάκτορος Μηχανικοῦ. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία τὸ 1965. Τὸ 1976 ἡ Ἑταιρεία ἐξέδωσε δεῦτερο ἔργο του, *Ὁ κεραμοπλαστικὸς διάκοσμος τῶν βυζαντινῶν κτιρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως* καὶ τὸ 1981 τρίτο, *Ἡ πόλη τοῦ Βοσπόρου. Σύντομος ουστηματικὸς ὁδηγός*. Σημαντικὲς μελέτες τοῦ Ἀριστείδη Πασαδαίου δημοσιεύτηκαν στὸ *Χαριστήριον Ἀ. Κ. Ὀρλάνδου* καὶ στὴν *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίδα* (1967, 1968, 1969, 1971).

Ὁ Ἀριστείδης Πασαδαῖος διετέλεσε βοηθὸς καθηγητὴς στὴν Ἀρχιτεκτονικὴ Σχολὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1937-1939), καθηγητὴς Βυζαντινῆς Ἀρχαιολογίας καὶ Αἰσθητικῆς (Ἀνώτερο Ἀρχιτεκτονικὸ μέρος) στὴν Πατριαρχικὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης (1947-1971) καὶ δίδαξε Ἱστορία τῆς Τέχνης στὸ Λύκειο τῆς ἴδιας Σχολῆς μέχρι τοῦ 1976, χρονιὰ κατὰ τὴν ὁποία διακόπηκε ἡ λειτουργία του.

Διετέλεσε βοηθός του Ἀναστασίου Κ. Ὀρλάνδου σὺς ἀνασκαφὲς τῆς Ἀλίφειρας σὴν Ἀρκαδία καὶ στῆς Μεσοήνης, ἔκανε ὀμιλίες σὲ ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα (Πανεπιστήμιο Ζυρίχης, Πανεπιστήμιο Γιλντιζ Κωνσταντινουπόλεως) καὶ ἔλαβε μέρος σὲ βυζαντινολογικὰ συνέδρια, τὸ *X Κωνσταντινουπόλεως*, καὶ τὸ *XV Ἀθηνῶν*. Ἐτυχε ἀκόμη τιμητικῶν διακρίσεων (Ἐνωσις Ἀρχιτεκτόνων Τουρκίας τὸ 1969, Πανεπιστήμιο Μιμάρ Σινάν, ἄλλοτε Ἀκαδημία Καλῶν Τεχνῶν, τὸ 1991).

Ὡς ἐπαγγελματίας ἀρχιτέκτων διετέλεσε Ὑπεύθυνος Ἐλεγκτῆς Ἀρχιτεκτόνων τοῦ Οἰκοδομικοῦ Γραφείου τοῦ Πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως (1952-1962) καὶ διευθυντῆς τοῦ Οἰκοδομικοῦ Γραφείου τῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων Βαλουκλή Κωνσταντινουπόλεως (1962-1966). Ἡ δράση του ὡς δημιουργικοῦ ἀρχιτέκτονος εἶναι ἐκτεταμένη. Ἔργα του εἶναι μονοκατοικίες, πολυκατοικίες, σχολεῖα, ἐργοστάσια, δημόσια κτίρια, ταφικὰ μνημεῖα, προσθήκες καὶ διαρρυθμίσεις σὲ ὑπάρχοντα κτίρια, διακόσμηση καὶ ἐπίπλωση καταστημάτων, γραφείων, κατοικιῶν, σχολείων, λουτρῶν. Ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι ἦταν ὁ ἀρχιτέκτων τῆς ἀνέγερσης κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ συγκροτήματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἔργο λεπτὸ καὶ πολύμοχθο, τὸ ὁποῖο ἔφερε μὲ ἐπιτυχία σὲ πέρας. Γιὰ τὸ ἔργο του αὐτὸ ἀνακηρύχθηκε ἀπὸ τὸν Πατριάρχη *Ἀρχὼν Πρωτομαγίστωρ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας*.

Ὁ Ἀριστείδης Πασαδαῖος ἐκτὸς ἀπὸ τὰ βιβλία ποὺ μνημονεύτηκαν, ἔχει γράψει πλῆθος μελετῶν ποὺ δημοσιεύτηκαν σὲ ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ σὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἔχει ἀκόμη ἐκδόσει, τὸ 1973, τὸ βιβλίον του *Ἡ Λαϊκὴ Ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Ἰμβρου* σὴν σειρά τῶν ἐκδόσεων τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας.

B.X.Π.

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

1 Νοεμβρίου 2006 - 14 Μαρτίου 2007. Τετάρτη, ώρα 6-8 μ.μ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΒΟΡΕΙΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

HERMANN KIENAST, τ. Διευθυντής Β' τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν, ἀ.μ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, **1, 8 Νοεμβρίου 2006**
Σάμος. Ἡραῖο: Ἀνασκαφές καὶ εὐρήματα. • Τοπογραφία καὶ ἀρχιτεκτονική.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΑΚΟΣ, Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων ἐ.τ., **15 Νοεμβρίου 2006**

Σάμος, Τοπογραφία καὶ ἱστορία τῆς πόλης. Ἱστορικὰ συμπεράσματα.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΟΥΛΩΤΗΣ, Ἐρευνητὴς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, **22, 29 Νοεμβρίου, 6 Δεκεμβρίου 2006**

Λήμνος. Τὸ προϊστορικὸ τρίπτυχο, Πολιόχνη, Κουκονήσι, Μύρινα. • Λήμνος ἢ δίπολις: Ἡφαιστεία καὶ Μύρινα – Τὸ Ἱερὸ τῶν Καβείρων. • Τροία: μῦθος καὶ πραγματικότητα.

ΑΓΛΑΪΑ ΑΡΧΟΝΤΙΔΟΥ ΑΡΓΥΡΗ, Προϊσταμένη τῆς Κ' Ἐφορείας τῶν Ἀρχαιοτήτων ἐ.τ., **13, 20 Δεκεμβρίου 2006**

Λέσβος. Ἡ οἰκιστικὴ καὶ τὰ νέα εὐρήματα. • Οἱ ἀρχαιότητες τῆς Χίου καὶ ἡ σημερινὴ πραγματικότητα. Ψαρά. Νησιὶδα πολιτισμοῦ στὸ κέντρο τοῦ Αἰγαίου.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΤΣΑΣ, Ἀρχαιολόγος, **10 Ἰανουαρίου 2007**

Ἡ Σαμοθράκη πρὶν ἀπὸ τὴν ἄφιξη τῶν Ἑλλήνων ἀποίκων. Οἱ Μεγάλοι Θεοὶ καὶ τὰ μυστήρια τους.

ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ, Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων ἐ.τ., **17, 24 Ἰανουαρίου 2007**

Ἀνασκαφές ταφικῶν τύμβων στὶς περιοχὲς Ὁρεσιάδας, Διδυμοτείχου καὶ Τριγώνου τοῦ νομοῦ Ἐβρου. • Οἱ ἑλληνικὲς ἀποικίες στὰ παράλια τῆς Θράκης. Μεσημβρία - Ζώνη, Μαρώνεια καὶ Ἀβδηρα.

ΧΑΪΔΩ ΚΟΥΚΟΥΛΗ-ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΗ, Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων ἐ.τ., **31 Ἰανουαρίου 2007**

Ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ ἡ Θάσος στοὺς προϊστορικοὺς χρόνους.

DOMINIQUE MULLIEZ, Διευθνήτης τής Γαλλικής Ἀρχαιολογικής Σχολής Ἀθηνῶν, **7 Φεβρουαρίου 2007**

Ἡ πολεοδομική εξέλιξη τής Θάσου ἀπὸ τὸν ἀποικισμό μέχρι τὴν ἑλληνιστική ἐποχή. Ἡ συμβολή τῶν πρόσφατων ἀνασκαφῶν.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ, Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων, **14 Φεβρουαρίου 2007**

Ὅφει δέ με περὶ Φιλίππους. Ἡ πόλη μέσα ἀπὸ τὰ μνημεῖα, τὰ γεγονότα καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΛΑΖΑΡΙΔΗ, Ἀρχαιολόγος, **21 Φεβρουαρίου 2007**

Ἀμφίπολις, Ἱστορία, ἀνασκαφές, τοπογραφία.

ΣΤΑΜΑΤΙΑ ΜΑΡΚΕΤΟΥ, Ἀρχαιολόγος, **28 Φεβρουαρίου 2007**

Ἡ Δωδεκάνησος κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Ἡ Ρόδος καὶ ἡ Κῶς.

ΜΕΛΙΝΑ ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ ΤΣΟΠΟΤΟΥ, Προϊσταμένη τῆς ΚΒ' Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων, **7 Μαρτίου 2007**

Ἡ Ρόδος στὰ ἱστορικά χρόνια.

ΕΛΠΙΔΑ ΣΚΕΡΛΟΥ, Ἀρχαιολόγος, **14 Μαρτίου 2007**

Νεότερα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς νήσου Κῶ ἀπὸ τῆς σωστικῆς ἀνασκαφῆς τῆς ΚΒ' ΕΠΚΑ.

Οἱ ἐγγραφές γίνονται καθημερινῶς 8.00 π.μ. ἕως 13.30 μ.μ., στὰ γραφεῖα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ σειράν προτεραιότητος.

ΥΠΟ ΕΚΔΟΣΗ

ΙΟΥΛΙΑΣ ΒΟΚΟΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΔΑΚΑΡΗ, Α. Φ. ΧΡΗΣΤΙΔΗ

ΤΑ ΜΟΛΥΒΔΙΝΑ ΧΡΗΣΤΗΡΙΑ ΠΙΝΑΚΙΑ
ΤΗΣ ΔΩΔΩΝΗΣ
ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗ

Τὸ σημαντικό γιὰ τὴ γνώση τοῦ ἱεροῦ τῆς Δωδώνης ἔργο βρίσκεται ἤδη ὑπὸ ἔκδοση. Θὰ περιέχει 4.216 χρησθήριες ἐπιγραφές ποὺ εἶναι χαραγμένες σὲ μικρότατα μολύβδινα ἐλάσματα-πινάκια. Οἱ χαραγμένες σ' αὐτὰ ἐπιγραφές εἶναι τὰ ἐρωτήματα ποὺ ἔθεταν οἱ πιστοὶ στὸ μαντεῖο τῆς Δωδώνης, γιὰ νὰ τοὺς ἀπαντήσει ὁ θεός.

Τὸ κείμενο τοῦ βιβλίου (1.000 σελίδες) συνοδεύεται ἀπὸ φωτογραφίες τῶν πινακίων καὶ σχέδια τῶν ἐπιγραφῶν.

ΣΠΥΡΟΥ Ε. ΙΑΚΩΒΙΔΗ

ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ ΜΥΚΗΝΩΝ

Ι. Η ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΣΥΝΟΙΚΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ - ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟ ΤΑ ΚΤΙΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Κτίριο Ν

Κτίριο Ι

Δωμάτιο Ι 1. Δωμάτιο Ι 2. Χώρος Ι 3·

Κτίριο ΙΙ

Δωμάτιο ΙΙ 1. Δωμάτιο ΙΙ 2 (στρώμα 4· στρώμα 3· στρώμα 2·
στρώμα 1· στρώμα δαπέδου). Δωμάτια ΙΙ 5 - ΙΙ 6. Δωμάτιο ΙΙ 5.
Δωμάτιο ΙΙ 6. Χώροι ΙΙ 3 - ΙΙ 4. Χώρος ΙΙ 7

Άγωγοί

Άγωγος 1. Άγωγος 2. Άγωγος 3

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΟ

Γενικά

Τὰ κτίρια

Οικοδομικά

Θεμελίωση. Τοίχοι. Δάπεδα. Θύρες. Στέγες. Άγωγοί

Τὰ εὐρήματα

Κεραμεική

Πρωτοελλαδική - Ύστεροελλαδική. Πρώτη φάση (κατα-
σκευή). Δεύτερη φάση (χρήση). Τρίτη φάση (έγκατάλειψη).
Κεραμεική ιστορικών χρόνων

Μικρὰ εὐρήματα

Μετάλλινα. Λίθινα. Όστείνα. Πήλινα. Τεχνητὲς ὕλες. Εἶδη
διατροφῆς

Χρήση καὶ ἱστορία τῆς περιοχῆς

Χρήση. Χρονολόγηση

Έκτεταμένη ἀγγλικὴ περίληψη